ÇINARALTI

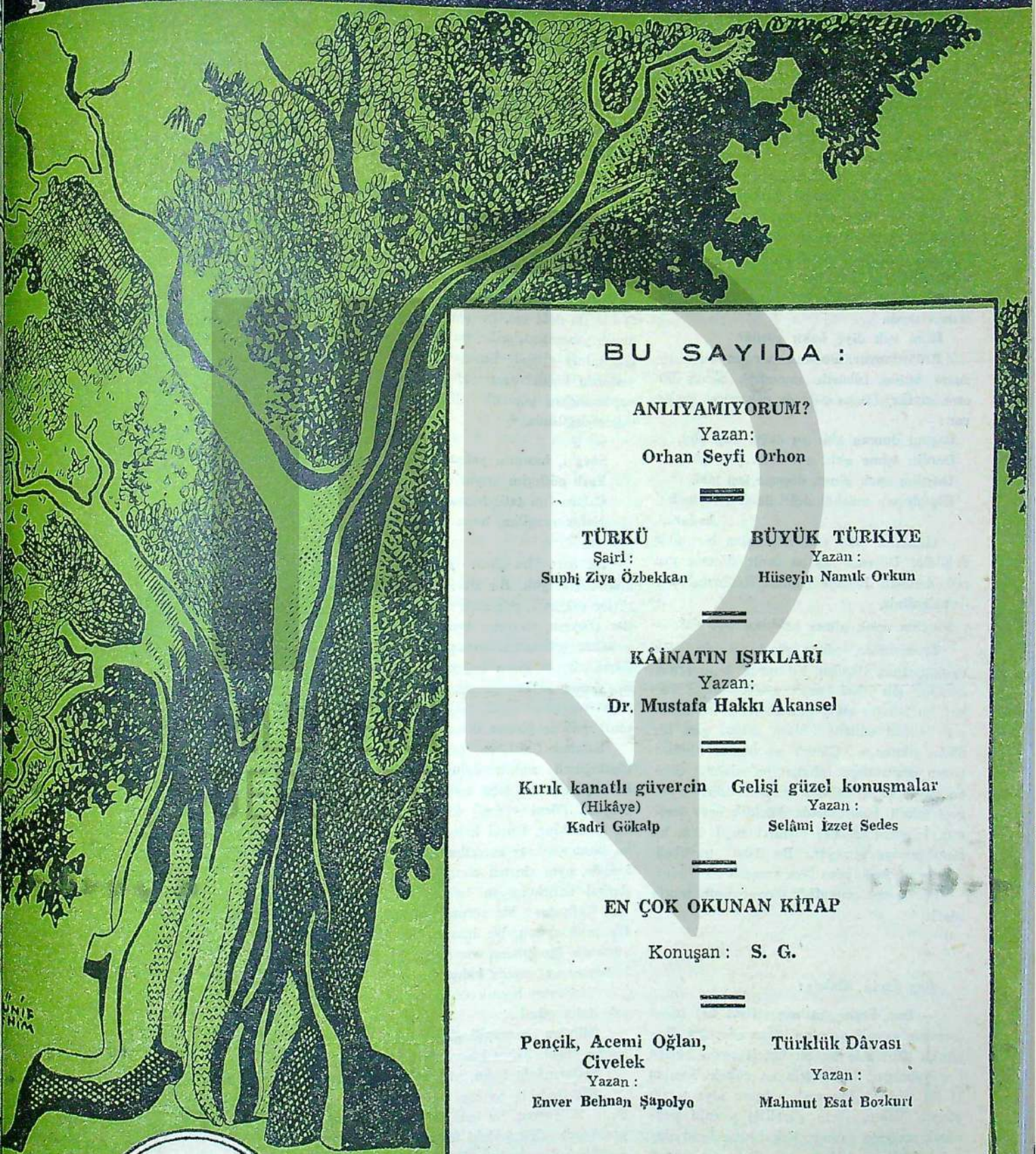

BU SAYIDA :

ANLIYAMIYORUM?
Yazan:
Orhan Seyfi Orhon

TÜRKÜ
Şairi:
Suphi Ziya Özbekkan

BÜYÜK TÜRKİYE
Yazan:
Hüseyin Namık Orkun

KÂİNATIN IŞIKLARI
Yazan:
Dr. Mustafa Hakkı Akansel

Kırık kanatlı güvercin
(Hikâye)
Kadri Gökalp

Gelişi güzel konuşmalar
Yazan:
Selâmi İzzet Sedes

EN ÇOK OKUNAN KİTAP
Konuşan: **S. G.**

Pençik, Acemi Oğlan, Civelek
Yazan:
Enver Behnan Şapolyo

Türklük Dâvası
Yazan:
Mahmut Esat Bozkurt

Sayı : 95
Kuruş : 15

HAFTALIK
FİKİR VE SANAT

ORHAN SEYFİ ORHON

Kulaktan Kulağa

Orhan Seyfi Orhon'un ince, alaycı, nükteli, müstehzî yazıları, hicivleri, tenkidleri, takılmaları (Kulaktan kulağa) adile bir cilt halinde pek yakında çıkıyor.

«Çınaraltı Yayını»nın 5 inci kitabı — Fiatı: 50 kuruş.
Siparişlerinizi şimdiden «Çınaraltı» idaresine bildiriniz.
Adres: İstanbul, Ankara caddesi, No. 47. Çınaraltı.

7 Ağustos

Deniz mevsimi başlıyor. Plâjda, güneş banyosundan sonra denize girmek, neşeyle dans etmek, ve rahat bir uyku uyumak için bir

Millî Piyango

bileti almalısınız. Bir mevsimin bütün sevinci bu biletlerin içindedir.

Basıldığı yer:
Cumhuriyet Matbaası — İstanbul

Sahibi ve Neşriyat Müdürü:
Orhan Seyfi Orhon

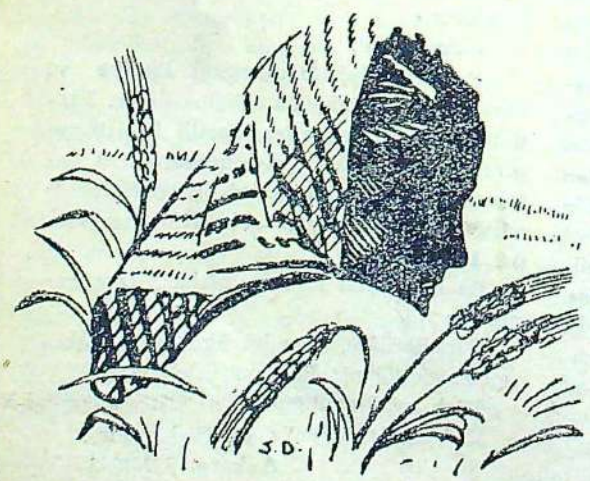

Yaylâ Türküsü

Şairi : Halide Nusret Zorlutuna

FİATI : 50 KURUŞ

En sanatkâr, en hassas kadın şairimiz Halide Nusret Zorlutunanın en güzel şiirlerini bir araya toplayan bu nefis şiir mecmuası «Çınaraltı Yayını» nın dördüncü kitabı olarak çıktı.
Mevcudu azalmıştır.

Umumî satış yeri: İstanbul Ankara caddesi No. 47 Çınaraltı idarehanesi

Konuşmalar

Bay Halil Soyuer:

— Evvelce göndermiş olduğunuz şiirler, diğerlerinin arasına karışmış olacak, geçen sayıdanberi söylediğimiz şartlarla gönderilen yazıları cevapsız bırakmamağa çalışacağımızı vadetmiş bulunuyoruz. Şiirlerinizin içinde (O âfete) isimli manzume bizce en güzeli. Yalnız manzumenin adı güzel değil. (Âfet) kelimesi bugünkü zevkimize göre eskimiş sayılır.

Manzumenin ikinci mısraı keşke daha selis olsaydı.

Kimi ışık diye baktı gözüne

Anlaşılmıyor. Bununla beraber bu manzume bütün itibarile muvaffak olmuş bir eser sayılır. (Bana gel) de pek güzel yerler var:

Başımı duman aldı, şu dağın başı gibi,
Derdin içime aktı, gözümün yaşı gibi;
Düştüm ayak altına döşeme taşı gibi,
Hiç bir şey müşkül değil derdini çekmek kadar...

(Döşeme taşı) çok kullanılan bir tâbir değildir. Döşeme tahtası denir, döşeme taşı pek denmez. Bunun yerine (Kaldırım taşı) demeliydiniz.

Düştüm ayak altına kaldırım taşı gibi.

Zannederim, daha güzel olurdu. Bu manzumenin ithafını lüzumsuz buluyorum. Birisine şiir ithaf etmek usulü vardır. Fakat bu ithafta şuna dikkat edilir ki: Manzum ithaf edilene hitap ediyor gibi bir mâna çıkmasın. Çünkü bu şekilde ithaflar bazen muhatabını rahatsız da edebilir. Şiirde gayri şahsi kalmak en güzelidir. (Vaz geç) isimli manzumeniz didaktik neve kaçmış. İçindeki tarizler orijinal değil. Size bu tarzı tavsiye etmeyiz. Bu daha tecrübeli daha yaşlı başlı adamlara yaraşan mevzudur.

Şiirde çok muvaffak oluyorsunuz, tebrik ederiz.

Bay Emin Alakuş:

— Beş, beşle yazılmış (Gel de) isimli şiirinizin evvelâ veznine itiraz edeceğim. Bugünkü Türkçede bu on heceli vezin kulağa hoş gelmiyor. Dilimizin en çok kullanılan 11 lik vezin kalıbı varken bunu niye tercih etmeli. Vakıa, şiirin güzelliği veznin yeknesak sesinden gelmez. Fakat mısraların akışını sekteliyen, kulağa ıttıratlı bir ses veren vezin muvaffakıyeti güçleştirir. Biliyorsunuz ki Tevfik Fikret, aruz vezninde ilk defa buna dikkat etmiş, vezin kalıplarile şiirin mevzuları arasında bir alâka gözetmiştir. Meselâ: Yağmurun camlardaki sesini hatırlatmak için: (Feûlün, feûlün, feûlün, feûl) veznini kullanıyor:

Küçük muttarit, muhteriz darbeler
Kafeslerde, camlarda pür ihtizaz

diyor Her halde bu şiirde veznin bir tesiri vardır. Beş, beşlikleri Ziya Paşa ve Ahmet Vefik Paşa Moliyer tercümelerinde kullanmışlar. Bununla hiç bir âhenk temin edememişlerdir. Millî edebiyat devrinde hece veznile yazan şairler de bu vezni bir iki defa tecrübe etmişler, fakat güzel birşiir yazamamışlardır. Şu halde neden böyle güç tarafa gitmeli. Siz de daha muvaffakı yetinizin başındasınız. Henüz hiç kimsenin yapamadığını yapmak dâvasına başlıyacak çağda değilsiniz.

Sevgin, hasretin yakarken beni
Yaşlı gözlerim arıyor seni
Çalamadım tatlı buseni
Nolur sevgilim, bana seslen de

İlk önce bu şiirin anlattığı duyguda mümtaziyet yok. Bir flört şiiri. Bu tarzda şiirler çok ince, çok zarif olmalı ki hoşa gitsin. (Sevgin, hasretin beni yakarken) sözü o kadar çok tekrarlanmış, o kadar iptizale düşmüştür ki insan beğendiği, sevdiği birisine bunu söylemeğe cesaret edemez. (Tatlı buse) hiç güzel değil. (Çalamadım tatlı buseni) şekline girince daha fena oluyor.

Samimî fikirlerimi istediğiniz için düşündüğümü açıkca söylüyorum. Bana gücenmiyeceksiniz değil mi? Öyleyse devam edeyim: (Beni - seni) kafiyesi, kafiyelerin en kötüsüdür. Güzel kafiye - bir defa daha bunu tekrar etmiştim sanırım — aynı hecede, aynı cinsten olmıyan ve birbirlerini derhal hatırlatmıyan kelimelerin kafiyesidir. Kafiyeler bir sürpriz şeklinde olmalı. Bir zekâ oyunu, bir hüner, bir buluş görünmeli. Bu kıtanın son mısraı hiç bir yere bağlanmıyor, ortada kalıyor.

(Her sev boştu) manzumeniz bundan çok daha güzel.

Ölüyüm ey sevgili gözlerimdeki renkle

mısraı güzel. Fakat bunun ikinci mısraında:

Saçlarımdaki koku, yüzündeki âhenkle

(Yüzündeki) yerine (sesindeki) deseydiniz. Biliyorum. bu çok alelâde olurdu, diyeceksiniz. (Yüzündeki âhenk) tâbirinde bir yenilik buluyorsunuz. Fakat kelimeleri yerli yerinde kullanmıya da mecburuz. Bir kelimeyi herkesin kullandığı gibi kullanmamak, ona yeni bir mâna sirayet ettirmek güzel, ama, güç bir şeydir. Kelimenin bu yeni kullanış tarzı içimizde bir kıvılcım parlamalı. Ondan hemen yeni bir mâna sezmeliyiz. Yoksa, kelimeyi düşünce dizah etmek mecburiyetinde kalırsak bu nat eseri sayılmaz.

Şunu ilâve etmeğe mecburum ki: Si selis nazmınız var. Pürüzsüz, âhenkli yorsunuz. Biraz da his ve hayal tar dikkat ederseniz çok muvaffak olursunuz.

Bay Rahmi Akad:

— İltifatınıza samimî teşekkürler. çok sevmeniz, çok okumanız güzel bir Fakat yazmağa gelince: Bunda bir mümr devrini geçirmek lâzım. Hiç bir sanat bı olamaz. Her sanatın kendisine ait bazı, 'eri ve temrinleri vardır. Bu usulleri ö nek ve bu temrinleri yapmak zorun İçinizde bir takım hislerin coşluğunu yorsunuz, güzel. Fakat bunları birer sa eseri haline getirmek için bu zahmetli y tırmanmanız lâzım. Muvaffak olmanın çaresi yoktur.

Bay Ahmet Ürer:

— Size de aynı tavsiyede bulunmam müsaade edin.

Bay R. V. Y.:

— Size de, müsaadenizle aynı tavs bulunmak istiyoruz.

Bay Mefhar Akkuş:

— Nazım tekniğini kavramışsınız. V kafiye kusuru yok. Yalnız duygularınızı renkim etmek, ona şahsi bir güzellik v mek, fikirleri his haline sokmak, sa süslerile işlemek.. Kısacası mükemmel sanat eseri meydana koymak için biraz da çalışmanız lâzım. Neden tenkid ettiğiniz leri söylemiyorsunuz, demeyin. Şimd bunu siz kendiniz yapacaksınız. Yazdıkl nızı zevkinizin tenkidinden geçireceks Beğenmiyecek, tekrar yazacak nihayet affak olduğunuza kanaat getireceksiniz. dan sonra bir ikinci şahsın dikkati bu in üzerinde durabilir.

Bay V. Adnan Aksekili:

— Bay Mefhar Akkuş hakkında fik rimizi size de aynen tekrarlamak istiy Şiirinizin neşredildiğini görmek kolay ehemmiyetsiz bir şeydir. Bizce sizi asıl yindiren şey, güzel, hakikaten güzel, d hafızalarda yer tutacak bir sanat eseri m dana koymanız olmalıdır. Yazılarınızı be riz.

Sayı 95
17 Tem 943

ÇINARALTI

-3-

Anlıyamıyorum !

Samimiyetlerine inanmak zorunda kaldığım bazı gazeteci arkadaşlarımın fikirlerini bir türlü anlıyamıyorum: Onlara göre mahut broşürcülerle müfrit Türkçüler aynı şeydir; hattâ birincilere biraz avans bile vermek lâzım!

Müfrit Türkçüler emperyalistler, ırkçılar, pan Türkistlerdir. Evet, bugün için, bunların zararlarını kabul ediyorum. Fakat insaf etmeli öbürkülerle bunlar aynı şey midir?

Türkiyenin hayatına dişlerini gıcırdatan bir hiyanetle, müfrit Türkçülüğü bir tutabilir miyiz? Evet, bunlar islâh edilmeğe, tedip edilmeğe muhtaç olabilir. Fakat ne de olsa bu vatana, bu millete bağlıdırlar, bizim sapıtmış çocuklarımızdır; öbürleri gibi yabancıların yumurcakları değil!

İnandıkları şeylere imkânsız, saçma, gülünç diyebiliriz, fakat bir alçaklık diyemeyiz.

Emperyalistmişler! Bugünkü Türkiyede! Kendi siyasî sınırları içinde rahat yaşamadan başka bir emeli olmıyan Türkiyede! Fakat Türkiyenin emperyalist olmayışı sadece bu fikri beğenmediğinden gelmiyor ki... Eğer 16 ncı asırdaki Türkiyede olsaydık, böyle düşünmiyecektik. Bugün hangi büyük devlet emperyalist değil? İngiltere mi, Amerika mı, Japonya mı, Almanya mı, hattâ İtalya mı, Fransa mı? Biz, Tunusu Fransaya, Trablusu İtalyaya emperyalizmi beğenmediğimiz için vermedik. Türkiyede emperyalistlik gülünç bir tafrafuruşluktur; fakat bir alçaklık değil!

Irkçı imişler! Siyasî ırkçılıktan daha saçma bir şey tasavvur etmiyorum. Bütün tarih boyunca bizim kadar ihtilât etmiş bir millette nasıl kan tasfiyesine kalkışılabilir? Başvekilimizin dediği gibi: «Biz Türkçülüğü bir kan meselesi olduğu kadar bir kültür ve vicdan meselesi, olarak anlamıyoruz. Fakat bir Türk ırkı yoktur da demiyoruz, hattâ bu ırkın üstün vasıflarını da inkâr etmiyoruz: Ne mutlu Türküm diyene!

Şayet bugünkü Türkiye — farzı muhal — hiç katıksız Türklerden ibaret olsaydı, kanımız çeşitli olsun diye biraz Fars, biraz Arab, biraz Rum, biraz da Ermeni kanı karıştırmıya kalkmazdık. Türkiyede siyasî ırkçılık bir hezeyandır, fakat bir alçaklık değil!

Pan Türkistmişler! Bunun ham bir hayal olduğunu söylemeğe lüzum var mı? Biz, asri bir millet mânasile, daha Türkiyede birbirimizle birleşememişiz. Nasıl bütün dünya Türkleri birleşeceğiz? Fakat Türkiye Almanya gibi, İtalya gibi milli ittihadını yapmış bir millet olsaydı, bu töhmetten kurtulmak için, yabancı memleketlere: «Gelin, size biraz ekalliyetler dağıtalım!» da demezdik. Türkiyede Pan Türkizm ham bir hayaldir; fakat bir alçaklık değil!

Peki, nasıl oluyor da, bazı gazeteci arkadaşlar, bizim durumumuzda bir memlekette, ne vatan, ne de millet tanıyan, idealinin gerçekleşmesi için Türkiyenin içinden ebediyen çıkamıyacağı bir uçuruma yuvarlanmasını istiyen bir suikastle bir tafrafuruşluğu, bir hezeyanı, bir ham hayali bir tutuyorlar? Hattâ öbürünü biraz tercih eder gibi davranıyorlar? İşte, bunu bir türlü anlıyamıyorum!

Orhan Seyfi ORHON

3

YENİ ABONE ŞARTLARI (37 den itibaren)
Yıllığı 760, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.
Ecnebi memleketler için:
Yıllığı 1000 altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR:
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez.

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

YAZAN : DR. MUSTAFA HAKKI AKANSEL

Kâinatın Işıkları

Hüsmen Ağanın Tekkesi — «Askerliğe Dua sinmiş» tabirinin manası — Ömer Seyfettin'in Bitli Finosu ve (İstırap Mektebi) — Cenubî Amerikadaki ağıl - mezarlar — Vitaminler — Hormonlar — Kâinatın Işıkları — (Hayat) ın mahiyeti ne zaman anlaşılacak? — Ormanlarda her sene hasıl olan milyonlarca ton odun nereden geliyor? — Dünyanın en olaganüstü kitabı — Fizik bilgisinin en son keşiflerini iki bin sene evvel gören dâhi..

Fakir ve yaşlı bir köylünün, Hüsmen aganın, bırıcık geçim yolu olan, bir tekeciği varmış. Halk, bir parça ücret karşılığı, keçilerini bu teke ile çiftleştirirler ve güzel yavrular alırlarmış. Teke, gayet pis kokar, sabahtan akşama kadar, bir parça ot peşinde, dağda bayırda dolaşır, oradan oraya seyirtir dururmuş. Fakat, o nispette de sağlam ve gürbüz imiş. Hiç bir vakıt, ne kadar çok gelirse gelsin, keçilere çocuk yapmak vazifesinden yüz çevirmezmiş.

Günün birinde, hükûmet, o taraflarda bir nümune harası kurmuş. O havalide ün alan Hüsmen ağanın tekesini de, sahibine bol para vererek almış, ve harada, son sistem, asri ve fennî bir bölmeye koymuş. Tekenin yediği önde, yemediği arkada, altındaki otlar her gün tazeleniyor. Tüyleri, ara sıra yıkanıyor ve taranıyor.

Tekede artık eski pis koku kalmamış; kalmamış ama, aradan bir ay geçince, eski iş görme kudreti de kalmamış. Haranın baytarları tekeyi inceden inceye muayene etmişler: Hiç bir hastalığı yok. Bir de, eski sahibine gösterelim demişler. Hüsmen ağa tekenin yeni vaziyetine uzun uzun bakmış ve sonra, yalnız şunu söylemiş: (Artık bu teke çalışmaz, beylik olmuş).

...

Bu hikâyeyi, sizi eğlendirmek veya beylik çeşmeden su içenleri taşlamak için yazmadım. Pek mühim bazı bilgileri size okutabilmek için yazıya böyle başladım.

Bizde: (Askerliğe dua sinmiş) denir: Asker, kış yaz, dağda bayırda, kar, yağmur, soğuk, sıcak, rüzgâr altında yatar kalkar; gıdası da her zaman mükemmel olmaz. Öyle iken, askerde beklenildiği gibi, fazla hastalık olmaz. Subaylarda da öyledir: (O kadar dağda bayırda yattım kalktım, çadır altında, bazen açıkta, ıslakta uyudum, gene bir şey olmadım da, bir kaç gün izinli evde kalınca nezleye, romatizmaya yakalandım) derler.

Almanya ziraat nazırı Walther Darré'nin (Irk) ismindeki kitabını okurken (Fransızca tercümesi, sayfa 116), bir nokta, gözüme çarptı: (Vaktile, Cenubi Amerikada, hayvan yetiştirenler, muntazam, fennî ve asri ağıllar yaptırmışlar. Fakat, bir müddet sonra, hayvanlarda, çeşit çeşit hastalıklar baş göstermiş. Açık gözün birisi, hayvanları, eskisi gibi, dağda bayırda serbest bırakmış. O hastalıklardan eser kalmamış. (Bugün, hayvan yetiştiren muhitlerde, asrın başındaki o ağıl - mezarların hâtırası anıldıkça gülüşülür).

Ömer Seyfeddinin de. tertemiz bakılan bir ev köpeği hikâyesi vardır: Köpek, sık sık yıkanmış, taranmış, hiç biti kalmamış. Fakat, günden güne iştihası azalmış, sayıflamış. Tekrar bitlenince iştiha geri gelmiş, köpek iyileşmiş. Yani, bitler, onun mis-

kinleşmesine mâni olmuşlar; onu, i de birde sağa sola saldırtarak zir ve canlı tutmuşlar. Geçenlerde, ge bu mecmuada, (Zenginlik, fakirlik devletlerin batması) konulu bir y yazmıştım. Ömer Seyfeddin, bu m him hakikati, kendine mahsus üs ile, pek güzel bir tarzda anlatmı Ömer Seyfeddinin bitli finosu, ev ce gene bu dergide çıkan «İstı mektebi» isimli yazıma canlı ve vimli bir destektir.

***

Bugünkü bilgi, bunları izah cek bir hale geldi: Bugün, herk dilinde (vitaminler), (hormonl (ültraviyole ışıkları), (kâinatın ı ları = rayons cosmiques) sözleri laşıyor:

Vitaminler: Kendileri fevka küçük, fakat tesirleri pek büyük o bir takım nesnelerdir. Bugün, hek likte, bu sicimlerin ehemmiyeti, tikçe artıyor.

Hormonlar: Bedendeki bez lerin (guddelerin) yapıp bedene dikleri bir takım maddelerdir. F lar olmazsa, beden, âhenkli bir t da büyüyemez. Üstat Galip At radyoda (Evin saati) konuşmala dinlemiş olanlar, bu hususta, ad akıllı bilgi sahibi oldular.

Kâinatın ışıkları: (Reyyon

:) — Bugün, bu ışıkların, (Wilson ı) denilen âlet sayesinde fotoğ- ırı çekiliyor. Bunlar, seyyarelerin alarını dolduran, küremizin her ya- nı kucaklıyan ve daima gece ve ndüz aynı miktarda hiç değişme- n duran şualar, ışıklardır. Akılla- durgunluk getirecek kadar küçük (proton, positon, yukon, ilah...) isimlerle anılan cisimciklerden lmıştır. (Bir atomun nüvesi, en ık böcekten bin milyar daha kü- ktür.) (Pek maruf Fransız fizik mi ve kâşif Louis de Broglie'nin atière et Lumière = Madde ve zi- isimli eseri, sayfa: VIII).

Bu ışıkların içinden, yalnız 17 lyar elektron - volt enerjiyi haiz an cisimcikler (positonlar) küre- zde derinlere giderler. Yumuşak, len bir takımları ise, havamızın tabakalarında yutulurlar. Sert klar, bir metre kalınlığındaki kur- n tabakasını geçtikten sonra, yarı ya azalmış bulunurlar. Augerin plarına göre, bir positon tanesi- taşıdığı kudret bir milyon milyar tron - volt'tur. Radium madeni- beta ışıklarının kudreti ise, en k, bir kaç milyon elektron - volt- . (Radyo - aktiviteli kaplıcalar) tesiri de bu şualarla izah olunur.

Şurasını ilâve edeyim: Artık, bu ektronlar, positonlar, ilah, gibi ışık- bünyesini yapan cisimciklerin iki sayesinde, (madde) ile (kuv-) arasındaki fark kalkmıştır.

Bu ışıklar nereden geliyor? Hemalûm değil.

Bana öyle geliyor ki, bu «Kâi- tin ışıkları» nın esrarı çözülecek sa, yer yüzünde «Hayat» ın ma- yeti de anlaşılacaktır.

Lakovski de: (Ormanlarda, her , milyonlarca ton yeni (odun) oluyor. Bunun kaynağı toprak naz, çünkü, ormanın alanında bu r (madde) yoktur. Her halde, larda, kâinattan gelen ışıkları una, (maddeye) çevirecek bir has- olsa gerek) diyor. (Longévité = n yaşamak) isimli eserinde.

Bunlar, şüphesiz şimdilik is- tü mümkün olmıyan faraziyeler- r. Fakat, zamanımızın en meşhur bilginlerinden olan Louis de glie'nin şu satırlarını okuyun: ndan iki bin yıl evvel, eski Yu- filozofu Lükres, «De rerum natura = Tabiat» ismindeki kitabında — (İlâvem: Meşhur Wells. bu kitap için: (İnsan zekâsının en harikalı mahsulüdür) der — ziyanın pek küçük cisimciklerden ibaret olduğunu sezmişti. İnsan, bu sezişin derinliği karşısında hayran kalıyor). (Bahsi geçen eseri, sayfa: 35).

İşte, tabiatın bağrında yaşıyan canlı mahlûklar, bu ışıkların ve güneşten gelen diğer ışıkların kudretinden daha iyi istifade ediyorlar. Bugün, bu ışıklar sayesinde, insan vücudunun bazı vitaminleri bizzat imal ettiği meydana çıktı.

***

İşte, Hüsmen ağanın tekesinin sırrı ve (askerliğe dua sınmiş) sözünün hikmeti, bu suretle, anlaşılmış oluyor.

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

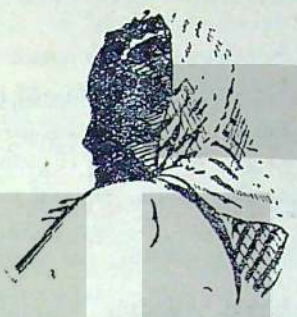

Türkü [1]

— Uşak makamında bestelenmiştir —

Yârim güler, güller açar, yaz olur;
Bilir bunu kâfir bütün naz olur.
Yeni geldin, gitme kuzum, az olur;
Derim, güler, kaçar gider pervasız;
Dönüp bakmaz bir kerecik vefasız!

Yârim ağlar, güller solar, güz olur;
Yumuşarım, çatık kaşım düz olur;
Bu bir değil, bu on değil, yüz olur..
Nazlanmıya başlar hemen zamansız
Güldüğüme pişman eder imansız!

Sevdiklerim böyle çıktı, hep böyle:
Leylâ öyle Azra öyle, bu öyle.
Suç bende mi, onlarda mı, sen söyle?
Aşk uğrunda serden geçmiş pirleriz;
Her cefaya göğüs geren erleriz!

Suphi Ziya ÖZBEKKAN

(1) Bu şiir mümtaz bir bestekâr olan şairi tarafından bestelenmiştir.

ÇINARALTI

Ültra - Santrifüj

Yazan :

Salih Murat UZDİLEK

Geçen yazımda santrifüjlerden bahsetmiştik. Şimdi ültra - santrifüjler lâboratuvardan endüstriye geçmektedir. İsveç fizikçilerinden Svedbergin yapmış olduğu cihaz suda erimiş olan şeker veya tuz zerrelerini sudan ayırmaktadır. Bu zerreler ise bakterilerden daha küçüktür.

Bu fizikci işe, kandaki kırmızı cevher olan, hemoglobin gibi büyük moleküllerle başlamıştır. Onun meydana getirmiş olduğu ültra - santrifüjlerin son model çapı 5 santimetre kadar olan bir tekerlekten ibarettir. Ufkî yataklara oturtulmuş olan bu tabla bir çift yağ türbinlerile çevrilmektedir. Tabla düşük tazyikli hidrojen gazı içinde dönmektedir. Alçak tazyikteki gaz tablanın devrine karşı gayet az mukavemet gösterdiği gibi türbin ve yataklarda hâsıl olan harareti dışarı nakleder.

Bu tablanın dakikadaki devir adedi 140,000 kadardır; bu itibarla tabla muhitindeki bir noktanın hızı en seri tayyarelerin hızından büyüktür. Bu tablada açılmış olan hususi hücrelere konmuş olan bir mayi arzın çekme kuvvetinin 100,000 misli bir kuvvete maruzdur. Yani gerek mayiin ve gerekse içindeki diğer cisimler zerrelerinin ağırlıkları bu kadar artıyor demektir. Bu kadar yüksek hızla çalışan bir tablanın birdenbire kopup büyük kazaya sebebiyet vermemesi için kalın çelik kap içinde çalışması icap eder.

Bu ültra - santrifüj sayesinde protein moleküllerinin cesameti sühatle tâyin edilmektedir. Ültra - santrifüjlerin diğer tiplerini ve bunların oynadığı ve oynıyacağı rolleri diğer yazıya bırakıyorum.

Salih Murad UZDİLEK

Büyük Türkiye

Marko Polonun meşhur seyahatnamesi

Yazan : Hüseyin Namık ORKUN

XII ve XIII üncü asırlarda insanlar arzımız hakkında esaslı malûmata sahip değillerdi. Ön Asya, Afrikanın Şimal tarafları, Avrupa ve Rusyanın Şimal noktaları hakkında coğrafyacılar malûmat edinmişler ise de başka yerlere dair bildikleri hemen hiç yok gibi idi. XIII üncü asırda Avrupayı Moğol akınları müthiş bir surette sarsmış, Garp milletleri de kendilerini müdafaa için silâha sarılmağa mecbur olmuşlardı. Önceleri Alman hükümdarlarile harp ettiklerinden bu iş ile meşgul olamıyan Papalar sonraları Moğol meselesine ehemmiyet vermeğe başlamışlar, böyle muazzam ülkeler zapteden bir kavmi hıristiyan yapmağa teşebbüs etmişlerdi.

Papanın ilk sefiri Plan Carpin 1246 da Moğol hükümdarı nezdine çıkmış, bunu takiben diğer bir sefir Loniumel de 1248 sonunda veya 1249 başlarında aynı yere gitmiştir. Bundan sonra Fransa kıralı Sent - Lui'nin sefiri Ruysbroek veya Rubruquis de Moğollar nezdine gitmiştir. Bu sefaret heyetinden sonra da Avrupalılarla Moğollar arasındaki münasebat sıklaşmış olup Paris Üniversitesinde Moğol dili kürsüsü dahi tesis etmek arzuları baş göstermişti.

Hıristiyanlığı yaymak maksile giden bu rahip sefirlerden sonra tüccarlar da Moğol yurdu ile münasebata başlamışlardı. Bu tüccarlar arasında Şarka ait verdiği malûmat ile şöhret kazanan Marco Polodur. Polo ailesi aslen Dalmaçyalıdır. Buradan Venediğe hicret etmişler, az zaman zarfında patricius rütbesine kadar çıkmışlardı. Ailenin büyük bir kısmı ticaret ile uğraşmakta idi. Venedik cümhuriyeti bütün servet ve kudretini ticaretten aldığı için tüccarlara mühim bir mevki verirdi. İhtiyar Marko Polo İstanbulda yerleşmiş. Sudak'da bir ticaret şubesi açmış ve 1250 de ihtiyar Marko Polonun iki genç kardesi Nicolo ve Matteo bu şehirden Moğollar nezdine ticarete gitmislerdi. Kendilerine iyi bir servet temin eden bu ticaret seyahatinde yollarını Çine kadar uzatmıslar, orada Kubilây Hanın nezdinde iyi bir şekilde karşılanmıslar, hattâ sefir olarak da geri dönmüşlerdi. Bu sefaret vazifesini yaptıktan sonra tekrar Kubilây Han nezdine hareket etmişler ve bu seyahate akrabalarından genç Marko Poloyu da iştirak ettirmişlerdi, ki o zaman bu genç Marko Polo 17 yaşında idi.

Marko Polo Asyanın muhtelif yerlerinde 26 sene yaşamıştır. Kubilây Hanın itimat edilen bir adamı sıfatile her tarafı dolaşmıştır.

Marko Polo memleketine döndüğü vakıt Venedik ile Ceneviz arasında harp çıkmış, Marko Polo da bu harpte bir iş yapmadan durmak istememiş, kendi parasile bir gemi almış ve başına geçip 1296 da Layas yanında vuku bulan harpte Cenevizliler galip gelince Marko Polo da esir düşmüştü. Esaret sıralarında, 1298 de Marko Polo başından geçenleri kaleme aldırmış ve bu eser sayesinde Garp âlemi ilk defa olarak esaslı bir surette Şark hakkında fikir edinmeğe başlamıştır. Marko Polo esaretten kurtulduktan sonra Venediğe gelmiş, burada âyan âzası olmuş ve ihtimal 1324 de vâki olan ölümüne kadar bu vazifede kalmıştır.

Marko Polonun eseri aslında İtalyanca değil Fransızca yazılmıştır. Bu mühim eserde Moğollar çağındaki Asya hakkında değerli malûmata tesadüf etmekteyiz. Bu malûmat arasında Marko Polo Büyük Türkiyeden de bahsetmektedir.

Marko Polonun Büyük Türkiye dediği yer bugünkü Türkistandır. Bu Büyük Türkiye hakkında Marko Polonun vermiş olduğu malûmatı okurlarıma arzediyorum:

Büyük Türkiyede Kaydu Han adlı büyük bir Türk hükümdarı vardır ki Büyük Hanın kardeş çocuğudur. Bu Han bir şehir ve yere sahiptir. Askerleri de çok m hariptir; çünkü durmadan harp ederler.

Bu Kaydu Hanın Agianit adl bir k vardır ki bu ismin mânası parlak aydır. kız öyle güzel, öyle büyük ve öyle kuv idi ki bir deve benzerdi. Babasının ülkesi onu yenebilecek kimse yoktu. Babası birçok defa evlendirmek istemiş, fakat bunu işitmek dahi istememişti. Kendisini yenerse onunla evlenmek istiyordu. Ba bunu işitince kızının istediği ile evlenm ne müsaade etmişti. Bunun üzerine kız tarafa mektuplar gönderip kendisi ile ev mek istiyenlerle evvelâ güreşmek isted bildirmiş. Yenerse erkekten yüz at alacaı yenilirse zevcesi olacaktı. Birçok asil g ler kız ile güreşmişler, mağlûp olmuşlar, da binlerce at sahibi olmuştu.

1280 de zengin, büyük bir hükümda oğlu buraya geldi ki cesur, kuvvetli ve hir bir gençti. Bu kızın şartlarını duyu kendisine o kadar güvendi ki yüz at d bin at vermeğe razı olmuştu. Kaydu Han karısı bu genci pek beğenmişlerdi. Onun kızlarına yenilmesini rica etmişler, fakat elinden geldiği kadar yenilmemeğe çalış ğını söylemişti.

Kararlastırılan günde saravın avlusu Kaydu Han ve karısı ile büvük bir kalab bu güresi seyre gelmisti. Evvelâ genç kız kadife elbisesile ortava cıkmış, arkasın kıymetli inek elbiseler icinde genc deli gözükmüstü. Güreş cok hevecanlı olmu Her iki taraf da zorlu idi. Nihayet kız g vakaladığı gibi yere vurmuştu. Mağlûp g genc son derece mahcum olmus derhal ed ları ile birlikte memleketine dönmüstü

Bu vakadan sonra Kaydu Han kızını v nına almadan hic bir harbe gitmem Cünkü kızı kadar güzel silâh kullanan harp eden bir asker yoktu. Genc kız b ham safından disarı cıkar, düsmanların sına girer bir düsman askerini kuş gibi kalavın hahasının önüne getirirdi

Marko Polonun bu verdiği izahata Büyük Türkiyenin kızını dahi ve mümkün değildir.

Hüseyin Namık ORKU

Gelecek sayımızda :

Vezin ve Kafiye

Yazan :
Mithat Cemal Kuntay

❋

Siranonun aşkı

Yazan :
Selâmi Izzet S-det

Yazan : Selâmi İzzet Sedes

Gelişigüzel konuşmalar

Bu yazımı: «Bir himmet içinde hapsedek infialimi — Ruhum eder bu ketmile tâinkisar — Ancak duyar şehiki tehassür ulimi — Bir mendilin içinde kalan ıtrı «digâr» diyecek, «Levantalı bir mendilin kusu ile teselli bulacak kadar kanaatli, ı zamanda da: «Tâ uzaklarda işte bir ano — Onu bişüphe bir kadın çalıyor — sikiden cevabı ye'is alıyor — Dinle ey ruhum işte ağlayan o...» diyecek kadar da iş karihalı Cenab Şahabeddin'in ruhuna f ediyorum.

***

Batan güneşin son kızıl ışıkları ile tutuş bir cam gibi başının saçsız kalan kısmı ıki alev alev yanıyordu; kararan günün alacasını ampul aydınlatınca senelerin sapaile bellenen yüzü yol yol meydana çıktı. Gözlerinden süzülen iki damla yaş yılların elmacık kemiklerinden çenesine doğru çizdiği iki oluktan aktı. Sitemli konuştu:

«İhtiyarlamaz gönül — Deyenlere bol bol gül — Sen bir onu bana sor — Gönül ihtiyarlıyor!» diyen sensin değil mi? Yanılıyorsun: Gönül kocamıyor.

Ayağa kalktı. Geniş omuzları geniş göğsüne doğru kıvrılmış, ince uzun boynu kısaltmış; katmerleşen göz kapakları bakışlarının kıvılcımlarını küllemişti: — Şu halime bak! dedi.

Sözün tam mânası ile kırk sekiz yıllık dostum karşımda konuşurken şairin: «Yağız atlar kişnedi...» diye başlıyan manzumesindeki Maraşlı Şeyhoğlu Satılmışın bir beytini içimden okuyordum: «On yıl var ayrıyım Kınıdağından — Baba ocağından yâr kucağından — Bir çiçek dermeden sevgi bağından — Huduttan hududa atılmışım ben...»

Kırk sekiz yıllık dostum uzaktan uzağa duyulan piyanoya kulak veriyorum sandı; üzüntülü bir sesle, elini pencereye uzatın: — Onu mu dinliyorsun? dedi. Birden irkildim: — Hayır dedim, seni dinliyorum.

Her ne olursa olsun söylemek ihtiyacı ile:

— Ben âşıkım! dedi; hem nasıl âşıkım biliyor musun? Bir çocuk gibi Âdem gibi, Habil ile Kabil gibi, Beser gibi, insan gibi, kısacası Âşık gibi âşıkım!.. Şu kadar söyleyim: Evinin önünden geçerken pencerelerine bakıyor, evde olup olmadığını anlıyorum. Evde ise, camları ister kapalı ister açık görevim onun varlığını görmüş gibi oluyorum. Bunda ne işgüdümün ne de önsezimin rolü var, gönlümün rolü var... O evdeyken kapalı veya açık, önünde ister kimse olsun ister olmasın, camlara akseden ruhunu görüyorum; o evde yoksa, pencerede bir değil on bin kişi dursun, camlar ölüdür ve açık duran pencereler ıssız bir boşluktan, mânasız, ifadesiz bir açıklıktan başka bir şey değildir...

Bu aşk nasıl başladı bilir misin?.. Bir gün eldivenini unuttu. Giderken eldiveni yerde gördüm, eğildim, aldım: «Eldiveninizi düşürdünüz...» diye sesleneceğim anda ilklerime kadar ürperdim. Eldiven sanki onun eli imiş gibi avuçlarımı yaktı; yanığı serinletmek için üfledim, yetişmedi; ıslatmak için dudaklarımı yapıştırdım, el vermedi; öptüm... «Eldiveninizi düşürdünüz!» diye seslenecek vakit bulamadım, çoktan gitmişti. Eldiven üç gün üç gece masamda, gözümün önünde durdu. Sanki ondan kopmuş bende kalmış bir parça idi. Dördüncü gün bir zarfa koydum: «Sizi—n istediklerinizi — hatırlamam için sanki işaretinize muhtaç imişim gibi üç gündür masamda duran eldiveninizi geri gönderiyorum» diyen bir kâğıt iliştirip yolladım.

Kırk sekiz yıllık dostum birdenbire irkildi; uzaktan uzağa duyulan piyanoda Beethovenin, her nedense «Ay ışığı» dedikleri «Sonate Quasi una Fantasia» sı çalınıyordu; dinlememem kabil miydi?..

Kırk sekiz yıllık dostum küstü: «Sen bu aşkı anlamazsın... Anlıyamazsın ki...» deyip gitti.

***

O gittikten sonra; uzaktan uzağa duyulan piyanoyu dinlerken Mehmet Raufu, «Eylûl» u, Necibi, Suadı düşündüm. Mehmet Rauf anlatıyor:

«Akşam üstü Tarabyaya kadar gidip dönmek için çıkıyorlardı. Necip yalnızca inerken piyanonun üstünde Suadın semsiyesile eldivenlerini gördü: bir anda bu eldivenlerde onu koklamak emeline tahakküm edemedi ve titriverek eğildi, eldivenleri ağzına götürdü. Oh! Her zaman havada olan raviha işte şimdi elindeydi ve eldivenlerin nesci o kadar onun eli gibi nerm ve rakik idi ki, sahiden onun ellerini kokluyormuş gibi geliyordu. Bir an oldu ki, bunları alıp saklamanın ne büyük bir saadet olacağını acı bir hasretle düşündü ve bir cinayet işliyormuş gibi titriverek, sapsarı, eldivenlerden birini cebine koydu.»

***

«Türk tecedüd edebiyatı» müellifi edib, muharrir, münekkid İsmail Habib Sevük arkadaşımız diyor ki: «Romanı (Eylulu) hareketlendirmek, vakalandırmak için müellifin teknik namına müracaat ettiği «eldiven sahneleri» gibi hâdiseler pek çocukça düşmüş. Geniş bir aşk içinde bu acemi teknik dudaklara tebessüm veriyor.»

***

Eylüldeki dünün âşıkı Necib ile bağdaşamıyan İ. H. Sevük bugünün âşıkı kırk sekiz yıllık dostumla da bağdaşamıyacaktır. Aşkta eldiven sahnelerini gülünç saya dursun, bugün hâlâ bu gibi sahneleri yaşıyanlar vardır.

Ben kitabı aşkı hatmettim sanırdım ey peri,
Kameti mevzunun görüp tekrar eliften başladım!..

diyen koca şairi unutmıyalım. Hem âşık biraz bönleşir, biraz çocuklaşır. Aşkın güzel tarafı bu değil de ya nedir?

Selâmi İzzet SEDES

SEÇME SÖZLER

★ Daha fazla kazanmıyan kaybetmeğe başlar. Plutarque

★

★ Mühim olan çabuk yürümek değil, daima yürümektir. Plutarque

★

★ İyi tanenin yeşermesine mâni olan fena otlar değil çiftçinin ihmalidir.
Confucius

★

★ Saadetin hakikî ismi «halinden memnun olma» dır. A. Vinet

★

★ Doğrunun doğru, yanlışın yanlış olduğunu fark ve temyiz edebilmek kabiliyeti: İşte zekânın alâmet ve karakteri budur.
Sveedenborg

★

★ Kibarlar âleminde zekâ ve aklı selim mülk, espri ise mobilye yerini tutar.
De Bonald

★

★ Bizi nükte ve esprilerile bunaltan kimselere karşı olan muhabbetimiz yavaş yavaş azalır. Nicole

En çok okunan kitap?.

Kimler en çok kitap okuyor? Hangi kitaplar? En çok telif hakkı?

Konuşan : S. G.

Kitap, ekmek peynir gibi bir şey oldu. Satılmıyor, âdeta kapışılıyor. Yakın zamanlara kadar, dükkânlarında sinek avlıyan kitapçılar şimdi sadece müşterilerine mal yetiştiremediklerinden şikâyetçidirler. Kâğıt fiatlarının, baskı, dizgi, ambalâj ve posta ücretlerinin bu derece yükseldiği bir devirde bu kadar çeşitli kitap neşredilebilmesi gösterir ki, artık bizde de okumak zevki tam bir gelişme halindedir. Bunu büyük memnunlukla kısaca kaydettikten sonra anketimizin mevzuunu teşkil eden suallere geçiyorum : 1 — Bizde en fazla hangi nevi eserler revaçtadır? 2 — Edebî eserlerden hangileri daha çok okunuyor? 3 — Romanlardan en fazla satılanlar hangileridir? 4 — Bunları kimler alıyor? 5 — Erkekler mi daha çok kitap okuyor, kadınlar mı? 6 — Roman için de aynı sual: Romana daha fazla rağbet eden kimler: Erkekler mi, kadınlar mı? 7 — Bizde en yüksek telif ücreti hangi muharrire verilmiştir? 8 — Türkçülüğe ve tarihe ait eserlere rağbet var mı? 9 — Şiir kitapları aranıyor mu ve hangileri? 10 — Kütüphane yapmak merakı çoğalıyor mu? 11 — Arapça harflerle yazılmış kitaplar aranıyor mu? Bunlar arasında en kıymetlileri hangileri?

Muallim Ahmed Halit kitabhanesi sahibi Ahmed Halit Yaşaroğlu

Sadece bir kitap tâbii değil, aynı zamanda çok eski bir kitap meraklısı olan Daimî Encümen Âzasından Kitapçı Ahmet Halid Yaşaroğlu, «Çınaraltı» nın anketini umduğumdan fazla alâka ile karşıladı.

Ziyaretine gelenlerle sohbeti kısa kesmesi de bunun bir delili idi :

— Suallerinize dedi, birer birer cevap vereyim: Son zamanlarda, bizde umumiyetle tercüme eserler daha fazla satılıyor. Roman dışarıda bırakılacak olursa, en fazla satış yapan edebî eserler, İsmail Habib Sevük'ün kitaplarıdır.

Roman okuyucularını, bizde gençlerle orta yaşlılar teşkil ediyor. Gençler arasında da liseli kızlar, başta geliyor. Bunların aradıkları daha çok, ucuz romanlardır. Yüksek fiatlı kitapların alıcıları da orta y kimseler olduğunu söylemekte hata yok Kadınlar, muhakkak ki diğer eserlerden daha fazla roman tiryakisidirler ve te ettikleri, hissî eserlerdir. Hattâ bazan ta ederek «Acıklı kitap olsun!» diyenler çı tur.

En çok satılan kitaplar için şöyle tasnif yapılabilir: 1 — Yerli romanlar; 2 Tercüme romanlar; 3 — Tercüme edilmiş timai eserler.

Yerli roman nevinden en fazla sat Sinekli Bakkal, bütün baskı rekorlarını k mış, bugüne kadar 12 defa basılmıştır. T cüme eserlerden en çok basılan kitap. Ö Rıza Doğrulun Türkçeleştirdiği «Şahik dır. Beş defa basılmıştır. Bundan sonra sırasile Rezzan Yalmanın tercümesi « Rebeka'yı, Kilisli Rifatın tercümesi (Gül tan) ı sayabiliriz. İçtimai eserlerden Ömer Rızanın tercüme ettiği «Dost Kaza mak Sanatı» dört baskıda yirmi bin t basılmış ve satılmıştır. Aynı muharririn Amize çevirdiği Söz Söylemek ve İş Başa mak da üç defa basılmıştır.

En fazla telif ücreti alan muharrire g

Maarif kitaphanesi sahibi Bay Naci Kasım

Kitapçı Arif Bolat

linee: Bana böyle bir sual sormasanız daha iyi ederdiniz. Fakat mademki israr ediyorsunuz, söyliyeyim: Muharririne en fazla telif ücreti temin eden kitap, Sinekli Bakkaldır. Yalnız, müsaade ediniz de bunun miktarını haber vermiyeyim.

Türkçülüğe ait eserler, eskisinden çok daha fazla aranıyor. Fakat, ne yazık ki, elimizde bu neviden eser pek azdır.

En çok okunan şairler Yahya Kemal, Necip Fazıl, Faruk Nafiz, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Halide Nusret, Yaşar Nabidir. Yalnız, bunların pek az eser verdiklerini de söylemek yerinde olur. Yazsalar, derhal satılacaklar. Meselâ, Orhan Seyfi ile Yusuf Ziyanın şiir kitaplarından bugün elde tek nüsha yoktur.

Memleketimizde kitap satışı çok artmıştır. 15 - 20 sene evvel, bir kitabın bütün satışı bin nüshayı bulmaz, birinci baskısı bile güçlükle satılırdı. Bugün ise, onuncu, on ikinci baskısı idrak edilen eserlere rastlıyoruz. Bir yandan kitap satışları artarken, bir yandan da kitap biriktirmek zevki umumileşmek istidadındadır. Ben şahsen gençler arasında kitap merakının uyandığına delâlet eden pek çok hâdiselere şahit olmuşumdur.

Arap harflerile basılmış kitaplar mı dediniz? Son yıllarda bunları arıyanlar, on binde bire düşmüştür.»

Sühulet Kitabevi sahibi Semih Lûtfi Erciyas vitrinlere bakarak söze başladı:

— Bizde, telif eserler, tercüme kitaplardan daima fazla rağbet görmüştür. Son yıllarda yerli eserler, biraz havasını kaybeder gibi olduğu için, herkes tercüme eserlerin daha çok satış yaptığını sanıyor. Bu kanaat yanlıştır.

En büyük şöhretlerin kitaplarını basmış bir tâbi sıfatile söyliyeyim ki, bizde eserleri süratle satılan bir kaç tanınmış üstat vardır:

Falih Rıfkı, Halide Edip, Reşat Nuri, efik Halit, Peyami Safa, Aka Gündüz bunun başında gelir.

Kadın muharrirlerden Mükerrem Kâmil Su'yu da bu arada, kendi akranlarının başına geçirmek lâzım.

Reşat Nuri Güntekinin eserlerinden Akşam Güneşi, Ateş Gecesi, Acımak, Refik Halidin kitaplarından Yezidin, Kızı, Sürgün, tanbulun Bir Yüzü, Çete, Aka Gündüzün u Toprağın Kızları, Dikmen Yıldızı, Üvey na. Mükerrem Kâmilin romanlarından tıranca Eteklerinde, Sus Uyanmasın, Bu alb Duracak, Dinmez Ağrı, Çırpınan Sular, inanılmıyacak kadar çok satıldılar. Öyle ki içlerinde daha satışa çıkarıldığının aftasında tükenenler oldu.

Bizde en fazla satılan roman, Reşat Nurinin Akşam Güneşidir. Kitabın üzerinde de yazıldığı gibi, bugüne kadar, tam 23 bin tane basılmış ve hepsi de satılmıştır.

Başkalarının ne verdiklerini bilmem. Fakat şahsen birinci sınıf müelliflere verdiğim telif hakkı, forma başına 50 liradır. En yüksek parayı şu üç muharrire verdim: Reşat Nuri, Refik Halit, Peyami Safa. Yalnız Refik Halit bir kaç sene içinde kitaplarından on bin liraya yakın para kazanmıştır.

Türkçülüğe ait eserlere rağbet var mı? diye soruyorsunuz. Rağbet var ama hani eser nerede?..

Şiir kitapları da zevkle, lezzetle okunuyor. Eserleri en çok aranan şairler, herkesin tanıdığı şöhretlerdir: Yahya Kemal, Necip Fazıl, Ahmet Hâşim, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya.

Fakat bu isimlerini saydığım zatlar, yeniden bir şey yazmıyorlar ki...

Şimdi okuyucuların şikâyetlerine geliyorum: Birinci derecede şikâyet tercüme eserlerin aslına sadık kalınmamasından ileri geliyor! Mütercimler arasında, ellerine geçen kitabı âdeta kendi arzularına göre, Türkçeye çevirenler var.

Kütüphane yapmak merakı şüphe yok ki artıyor. Kitap satışına gelince, eskisine nispetle bire altıdır. Evvelce bin nüshadan fazla kitap basmazdık. Şimdi ise en küçük baskı altı bindir.

Eski harflerle yazılmış kitap satışları yüzde seksen azalmıştır. Yalnız tarihe ait eserler aranıyor ve onlar da çok defa bulunmuyor. Eskilerden en fazla aranan Evliya Çelebidir. Mevcudu kalmıyan Seyahatnamesini bastırmağa teşebbüs ettim. Daha kitabı basmağa başlamadan, basacağım miktardan fazla sipariş aldım.»

Memleketin irfan hayatından pek temiz bir mazisi olan Maarif Kütüphanesi sahibi Naci Kasım Açıkel anketimize şu cevapları verdi:

— Kitap satışları 939 danberi çok artmıştır. Ankarada toplanan Neşriyat Kongresinin verdiği güzel kararların, bu artışta âmil olduğu muhakkaktır.

Bizde en çok satılan roman Halide Edibin Sinekli Bakkalıdır. Partinin sanat mükâfatını kazanması münasebetile pek ziyade reklâm edildiği için, büyük rağbet görmesi tabii idi. En büyük telif hakkının da bu romanın muharririne verilmiş olduğunu tahmin ediyorum. En çok okunan muharrirleri birer birer saymağa kalkışmağı doğru bulmam. İçlerinde unutulanlar olursa gücenirler belki de.. Kadınlar, erkeklerden daha fazla kitap okuyorlar diyemem. Fakat erkeklerden fazla roman okuduklarına şüphe yok.

Türkçülüğe ait eserleri arıyanlar az değildir. Fakat elimizde bu mevzu üzerinde yazılmış kitap olmadığı için okuyucuların arzusu tatmin edilemiyor.

Şiir kitaplarına gelince: Eski Divan şairlerini, yeni nesil anlamakta güçlük çekiyor. Bundan dolayı Fuzuli, Nefi, Nedim gibi şairlerin Divanları ancak edebiyat meraklısı gençler tarafından etüt için aranan eserler arasına girmiştir. Bugün Fikret bile eskisi kadar alâka ile okunmuyor. Şiirlerini pürüzsüz ve bugünkü temiz Türkçe ile yazan Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Faruk Nafiz ve Necip Fazıl gibi bir kaç şairimiz var. Bunlar eğer, velût olup yeni eserler vücuda getirseler, alâka ile okunacak ve eserleri satılacaktır.

Eski harflerle basılmış kitapların satışı durmuş gibidir. Bazı kıymetli eserler müstesna. Meselâ, Mehmet Akifin eski harflerle basılan (Safahat) ı bugün 35 liraya kadar aranıyor.

«Cümhuriyet»in ilânile birlikte, bizde okumak zevki arttı. 921 - 922 de baskı adetleri bini geçmiyen kitaplar 928 de 3 - 4 bine kadar fırlamıştı. Fakat harf inkılâbını müteakip işler birdenbire durdu. 928 de yazdığım Matbuat ve Neşriyat Buhranı adlı eserde, halkın okumağa teşviki yolunda alınması gerekli tedbirlere, işaret etmiştim. Maarif Vekâleti — bilhassa şimdiki Vekilimiz Hasan Âli Yücel iktidar mevkiine geçtikten sonra — neşriyat hayatımızın bugünkü gelişiminde çok faydalı kararlara vardı. 939 da açılan neşriyat kongresinden sonra kitap satışlarının tedrici surette artması, bu kararların isabetli olduğunda şüphe bırakmamıştır.

Kitap satışlarının artmasında harbin de tesiri olmadı değil. Her şey pahalılaştığı halde kitap ucuz kaldı.»

Remzi Kitabevi sahibi şu kanaattedir:

— En çok satılan kitap?.. Ben, tek kitap üzerinde durmağı doğru bulmuyorum. İyi, temiz ve ucuz olan her kitap çok satılır.

Edebi eserler sahipleri arasında en çok okunan muharrir, Halide Edib, Yakup Kadri, Falih Rıfkı, Reşat Nuridir.

Kütüphanemizin tercüme serisini teşkil eden eserler arasında bir kaç roman, satış rekorunu kırmışlardır. Kitapları alanlar çok mütenevvi insanlardır. Sınıf, zümre tesbit etmek güçtür. Fakat umumiyetle en fazla okuyanlar lise, Üniversite talebesi, öğretmenler, memurlar ve subaylardır. Kitap alanların mühim kısmını, vakti hali yerinde olanlar değil, dar ve değişmez gelirli vatandaşlar teşkil ediyor. Son zamanlara kadar erkekler, kadınlardan fazla okuyorlardı. Fakat gitgide kadınlar, okuyuculuğu da birçok işler gibi erkeklerin elinden aldılar. Şimdi en fazla okuyan kadınlardır.

Kitap satışı iki sene evveline nazaran en az iki mislidir. Türkçülüğe ait eserleri arayıp soranlar az olduğu gibi satışları da dikkati çekecek kadar değildir.

Şiir kitapları içinde en çok okunanlar, bugünden ziyade dünün şairleri tarafından yazılmış eserlerdir. Halkımız daha ziyade kitapların yüksek fiatla satıldığından şikâyetçidirler. Hatalı ve lâübali kıyafetlerle çıkan kitaplar da, hoşa gitmiyor.

Eski Arapça harflerle basılmış kitapları arıyanlar çok âzalmıştır.»

Ankara caddesinin hem yaşça, hem de

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz)

kurduğu ve süratle yürüttüğü kitabevi bakımından en genç kitapçısı Arif Bolat suallerime kısa, fakat özlü cevaplar verdi:

— En çok satılan kitap mı?.. Iddiası olan bir adam olsam, «Dişi kuş» serisi altında neşrettiğim kitapları — tabii kendi ölçülerinde — en çok basılan ve satılan eserler arasına koymakta tereddüt etmezdim. Doğrudan doğruya kadınları alâkalandıran kitaplar, umumiyetle bizde pek az satılır. Dişi Kuş'un gördüğü rağbet bu kanaati çabucak yıkmıştır.

Kadınlar, muhakkak ki erkeklerden çok, hem yalnız roman değil, eserlerin en ciddilerini de büyük rağbetle okuyorlar.

Arapça harflerle basılmış kitaplar artık müzelik olmağa başlamıştır. «Tetebbu» merakında olanlardan başkası, bunları aramıyor. Türkçülüğe ait eserlere rağbet var mı? diye soruyorsunuz. Olsa gerek. Fakat Ziya Gökalp'tan başka, elimizde bu bahis üzerinde yazılmış kaç eser var?..»

İnkılâp Kitabevi sahibi G. Fikri hepsi de seçme olmak üzere az zamanda çok sayıda kitap basmağa muvaffak olmuş, Ankara caddesinde esaslı surette tutunmuş bir «tâbi» mizdir. Çınaraltının suallerine verdiği cevaplar, kısa, fakat özlü oldu :

— Bence en çok okunan muharrirler şunlardır: Halide Edib, Falih Rıfkı, Reşat Nuri, Mahmut Yesari, Esat Mahmut Karakurt.

En fazla satılan kitap da gene bana göre Kerime Nadirin «Hıçkırık» ıdır. Tam 20 bin sayı bastım.

Kadınlar mı, erkekler mi daha çok okuyorlar? Eğer okunan eser, roman diye tasrih edilirse, muhakkak ki kadınlar erkeklerden fazla okuyorlar.

Benden en yüksek telif hakkını alan muharrir Esat Mahmut Karakurttur. Türkçülüğe ait eserler çok aranıyor. Meselâ bunlardan Ziya Gökalp'ın Türkçülüğün Esasları adındaki kitabının üzerine elli kuruş fiat konulmuş olduğu halde beş liraya kadar müşterisi vardır. Bu kitap, yeni harflerle de basıldığı halde mevcudu kalmamıştır.

Şiir kitaplarına gelince: Meselâ «Yahya Kemal» bir divan neşredecek olsa, bir kaç hafta içinde satılacağına şüphe etmem.

Yusuf Ziyanın, Orhan Seyfinin, Necip Fazılın, Faruk Nafizin şiirleri de, gençler tarafından alâka ile, aranıp lezzetle, zevkle okunuyor, fakat keşke yazsalar?.. Kütüphane merakı da, artıyor ve bilhassa yeni nesil arasında taammüm ediyor.

Arapça kitapların satışı durmuştur. Arananlar, yalnız bazı lûgat kitapları, Divanlar ve bazı nadide eserlerdir. Meselâ Kâtip Çelebinin Cihannüması, Evliya Çelebinin Seyahatnamesi, Şeyh Galibin Divanı gibi.

Eski kitap satışı nerede? Şimdiki kitap satışı nerede?.. Aradaki fark en az, yüzde yüz! Kitap satışlarının bu kadar yükselmesinde gazetelerin dört sahifeye inmesinin de büyük tesiri olduğunu söylemek doğru olur kanaatindeyim.»

S. G.

Şiir Sayfası

VARMAYOR DİLİM

En fena günümde beni satana
Yakışan «yurt» değil, eski bir kilim.
Şu gönül o kadar kırgın ki sana
«Hoş geldin» demeğe varmayor dilim.

Beni çelmeledin bir düşman kadar
Hâlâ senden kalmış yaralarım var.
Şunu iyi bil ki döndüğün diyar
Artık istemiyor «vatansız ilim»

Ne bize hikâye et o «dün» leri;
Ne bize hatırlat kara günleri;
Anlatmağa kalkma çöl düğünleri
Ben eski bildiğin adam değilim!

Süreyya ENDİK

KINAYIŞ

— Yusuf Ziya ORTAC'a —

Sizin kanatlarınız var serçeler!.
İstedinizmi uçar gidersiniz,
Şahikalar, mavi gökler yeriniz.
Oh!. Siz ne bahtiyarsınız turnalar.

Ben de konabilsem bir çam dalına,
Ve hayata, şarkı söyliyebilsem...
Gel!. Gel ey güzel günler!., diyebilsem,
Saadetin atılsam kollarına

Sen ey mavi ışıklı küçük böcek!.
Sen, sen ey gül dallarında dolaşan.
Hayat kadar memnun, hayat kadar şen
Sen, sen ne bahtiyarsın eşsiz böcek!.

Ayva çiçekleri, pembe çiçekler...
Derdiniz yok, kaygı yok çekmek için,
Gülün, gülün kahkahalarla açın,
Gezinsin üstünüzde karıncalar.

Sen ey nar dallarından esen rüzgâr,
Sen ey dumanlı dağlarla öpüşen,
Bazan yaprak yaprak savrulup düşen
Sen, sen ne bahtiyarsın serin rüzgâr.

Halim Yağcıoğlu

ASYA

Çökmüş yaylâlara boz, kara duman
Gayrı turnaları haber iletmez!
Yıkılmış beldeler, kurumuş umman;
Ak köpüklü sular coşmaz, sel etmez.

Dağlar karalıdır al, yeşil değil.
A dost! Bu hüzüne sen de yan, eğil!
Tanrıdağ, Altaylar, Kadırgan, İtil
Susmuş birer mâbet.. Bize el etmez.

Yılgılar obalar adsız ve sansız,
Gökleri kartalsız, yollar kervansız.
Bir gönül göster ki bana hicransız?
Derdini dökecek söz ve dil yetmez..

Ey Asya! Ey ana kucağı öz yurt!
Kalblerde hasreti alev ve köz yurt
Taşların elmastan, her yanın zümrüt
Bağlar neden hasta neden gül etmez?

O. Şevket DÜNŞİ

ONUN GÖLGESİNE

Bir bitmedik hicranım var,
Gurbet elde serin gölge.
Arşa çıkmış figanım var,
Denizlerden derin gölge.

Yıkılır mı hiç mâbedim,
Bir gönüle ibadetim.
Yâri sevmektir âdetim,
(Cananımı) verin gölge.

Ardında çok terler döktüm,
Emelimi ahla söktüm,
Gençlik uçtu şimdi çöktüm.
Gönlümdedir yerin gölge...

Mehmet Çakır TAŞ

AYRILIK HÂTIRASI

Mesudum demem için gönül vermem gere
Esmer kızıl bir tenden sevgi dermem gere
Lâdes tutuşmuş gibi her an: «Aklımda!» derim;
Ancak hâtıralarla azabımı öderim...
Her şey uzaklaşsa da kalıyor hâtıralar,
Ayrılık yarasının kalbimde acısı var...

Tâ derinde bu yara, durmaz, durmadan kan

SİS

TÜRK ASKERÎ TEŞKİLÂTINDA :

Pençik, Acemioğlan, Civelek

Yazan : Enver Behnan Şapolyo

Osmanlı Türklerinin ordu teşkilâtı çok
vetli ve muntazamdı. Türk ordusu (Kapı
ı) ve (Eyalet askeri) olmak üzere iki
ndı. Kapı kulu askeri Yeniçeriler olup,
ların çekirdeğini de (Acemi oğlan) lar
il etmekte idi. Kapı kulu Padişahların
a askerleridir. Kapı kulu piyadesinin en
hurları da (Yeniçeri) lerle (Acemi oğ-
lardır.

Osmanlılar, Avrupa kıtasına geçerek
hleri genişletmeğe başladıktan sonra, Bal-
lardaki hıristiyan esirlerinin çocukla-
ı asker yetiştirmek üzere toplıyarak, Ana-
oluda Türk ailelerine vermekte idiler. Bu
ristiyan çocukları Türk aileleri içinde beş
kaldıktan sonra bunların mühim bir kıs-
(Acemi Oğlanlar Ocağı) na gönderilirdi.
ı çocukların bir kısmı da Türk donanma-
ında denizci yetiştirilmek üzere Gelibolu
ına verilirdi.

İşte, Acemi oğlan yetiştirilmek üzere
elere verilen bu çocuklara (Pençik oğlanı)
verilmekte idi. Pençik, esirlerin beşte
nin hükûmete ait olduğunu bildiren bir
rdir. Acemce (penç) ile (yek) ten alına-
ık meydana getirilmiştir. Buna (Humsu
) de denilirdi. Devşirme kanunu kabul
mezden önce, esir çocuklardan meydana
rilen ilk askerî ocak (Pençik ocağı) dır.
madan (Karamanlı Rüstem) ile, vezir-
den (Çandarlı Kara Halil) bu usulü ka-
l ettirmişlerdir. Bu zaman, savaşlarda ele
irilen esirlerden beşte birini veyahut be-
lini, hükûmet hesabına almakla Pençik
ğı doğmuştur. 1362 tarihinde Pençik res-
mi de kabul edildi. O zamanlar esir başına
kıymet olarak (125) akça kabul edilmiştir.
Türk aileleri içinde yetişen bunlar, Pençik
oğlanları olurlar, sonra da (Acemi oğlan)
ocağına gönderilirlerdi. Bu Acemi ocağı-
nın en büyük subayı (Gelibolu ağası) idi.
İstanbulun fethinden sonra, İstanbulda bir
Acemi oğlan ocağı açılıp, bunların en büyük
ağalarına da (İstanbul ağası) denilmiştir. Bir
de (Pencik) başı vardı ki, bunlar akıncı bey-
lerini yanında bulunur. Hükûmet esirlerinin
hesaplarına bakarlardı. Pençik resmi de, beş
asirde bir esir veyahut onun bedelinin beşte
biri olan (125) akçeden ibaretti. İşte devşir-
me usulile toplanıp, Pençik oğlanı olan bu
çocuklar Acemi oğlan kışlalarına verilirlerdi.
Acemi oğlanlar kışlaları da (Gelibolu, Edir-
ne, Galatasary) kışlaları idi. Buraya verilen
çocuklar talim ve terbiyelerine dikkat edi-
lerek yetiştirilirdi. Acemi oğlanları cesur,
meşakkate dayanıklı, ahlâklı, milletine ve
Padişahına karşı itaatli, dindar olarak yetiş-
tirilmekte idi.

Acemi ocağı da şu suretle doğmuştur:
Bu ocak, Yeniçeri ocağından sonra kurul-
muştur. Murat Hüdavendigâr, Rumelinin
fethi için Anadolu sahillerinden, Gelibolu
yarımadasına asker sevkederken, nakliyat iş-
lerinde günde bir akçe vermek şartile harp
esirlerini kullanırdı. O zaman bunlara (Ace-
mi oğlan) denilmiştir. İlk devirlerde bunla-
rın içinde zeki ve Türkçeyi iyi öğrenmiş
olanlar iki akçe ulûfe ile Yeniçeri ocağına
verilmiş, fakat sonradan devşirme kanunu
ile alınan çocuklar daha muntazam bir hale
sokularak Acemi oğlan ocağı kurulmuştur.
Bu gençler, Murat Hüdavendigâr zamanında
ulemadan Karamanlı Rüstemin ihtarile esir-
lerden alınan humsu şerî ile Yeniçeri orta-
larının noksanlarını tamamlamışlardı. Gerek
esirlerden, gerek hıristiyan çocuklarından top
lanan gençlere Acemi oğlan adı verilmiştir.
Yani bunlar acemi askerler demektir. Acemi
oğlanların yetiştirilmesinde en ziyade gayret
gösteren Murat Hüdavendigârdır. Sultan
Murat, Edirneyi zaptettikten sonra, büyük
kışlalar yaptırdı. O zaman Balkanlarda, alı-
nan esirlerden, hissesine düşen beşte biri bu
kışlalara ve sarayına alırdı.

Bu kışlalar o zaman bir mektep halinde
idi. Bunlar kıymetli muallimlerin terbiyesi
altında çok mükemmel bir surette yetiştiri-
lirdi. Acemi oğlanların bir kaç bini Edirne
sarayı ile İstanbul saraylarına taksim edilir,
bunlar buralarda bostanlarda bostancılık
eder, bazıları da sarayın kayıkhanesine ayrı-
lırdı. Bunlar ayrı bir ocak addedilirdi. Bun-
lardan bir kısmı da taşra vilâyetleri valileri
hizmetlerine, yahut beylik çiftliklerine gön-
derilirdi. İlk zamanlarda kışlaların az olma-
sı dolayısile bir kısmı da sipahi ve çiftlik sa-
hibi gazilere taksim edilirdi. Bunlar Acemi
oğlanlara askerî talimler yaptırırlardı. Fa-
kat sonradan bu çiftliklere Acemi oğlan
verilmemiştir. Acemi oğlanlar, yani Yeniçeri
namzetleri üç vazife için ayrılırdı. Birincisi
(Yeniçeri olmak), ikincisi (Sarayı Hüma-
yûn hizmetine ayrılmak), üçüncüsü de (De-
niz işlerinde kullanılmak) üzere ayrılırdı.
Yeniçeri olacaklar, Acemi oğlan kışlalarında
yetiştirilir, sarayı hümayûn hizmetinde bu-
lunanlar (Bostancı ocağı) na dahil olurlardı.
Diğerleri de sarayı hümayûn kayıkhanesinde,
bir kısmı da sarayı hümayûn ve camilerin
inşasında kullanılmak üzere İzmitten, kadır-
galarla kereste ve saraya yakılacak odunları
getirmek için kadırgalarda kürekçilik eder-
ler, gene bir kısmı da tersanede kalafatçı-
lıkta kullanılırdı. Acemi oğlanların saraya
verilenleri içinde zekâ ve güzel simalı olan-
ları da (Enderunu hümayûn) a verilirdi.
Enderun bir mektep olup, buradaki tedrisat
daha yüksekti. Sarayın yüksek memuriyet-
lerine buradan seçilirdi.

Acemi oğlanlar yedi sene Acemi ocağın-
da talim müddetini bitirdikten sonra, (Ye-
niçeri kapısı) veya (Çıkma) tâbirlerile, Ye-
niçeri ocağında ölenlerin yerlerine geçmek
üzere lüzumu kadar ocağa verilirdi. Sonra-
dan Acemi oğlanların bir kısmı Topçu,
Humbaracı, Cebeci, Top arabacısı ocaklarına
da lüzumu kadar verilmeğe başlanılmıştır.
Ocakta, münhal olunca, Acemi oğlanların
kıdemlileri seçilirdi. O zaman buna (Kapı-
ya çıkma tâbir ederlerdi. Kapıya çıkma her
yedi yılda bir kere olurdu. Kapıya çıkma
demek, Acemi oğlanlıktan, Yeniçeri olmak
mânasına gelmektedir. Acemi oğlanlar ayrıl-
dıkları Yeniçeri ocağına geldikleri zaman ad-
ları kütüğe kaydedilirdi. Bu muameleden
sonra Acemi oğlanlar birer, birer Odabaşı-
nın önünden geçerlerdi. O da idaresi altına
girdiklerini anlatmak üzere enselerine birer
tokat atardı. Acemi oğlanlar ocağının en
büyük âmiri Yeniçeri ağası olmakla beraber
bunların işlerine (İstanbul ağası) bakardı.
Acemi oğlanlar ocağı devşirme usulünün
lâğvedildiği XVII nci asır ortalarına kadar
devam etmiştir.

Acemi oğlanlar (59) uncu Ortadan te-
şekkül ederdi. Acemi ocaklarının İstanbul
ağasından başka her Ortanın da Çorbacı,
Meydan kethüdası ve Kapıcı adlarile üç
zabiti daha vardı.

Bu suretle Acemi oğlanlar ocağı bir as-
kerî mektep idi. Burası saray hizmetlerine
ve Yeniçeri ocaklarına asker yetiştirmek-
te idi. Bu da hıristiyan cocuklardan elde
edilirdi. Avrupalı müverrihler hıristiyan co-
cuklarının zor ile müslüman edildiklerinden
acı acı şikâyet etmekte idiler. Halbuki o za-

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

manlar Türkler, müslüman ve hıristiyan bütün tebaasını bir vatanın çocukları addederlerdi. Türkler Hıristiyanlara emsali görülmemiş adaletle karışık bir nezaket gösterirlerdi. Orhan Gazi İznikte kendi elile fukaraya çorba dağıtmıştı. Bu hâdiseyi gören hıristiyanlar kendi kendilerine müslüman olmuşlardı. Acemi oğlanlıktan yetişen gençler tamamen bir Türk vatandaşı hukukuna malik idiler. Bunlar arasında veziriazamlığa, büyük rütbelere geçenler de vardı. Halbuki bu hal Avrupalılarda görülmüyordu. Yabancıları katiyen yüksek rütbelere geçirmezlerdi.

Devşirme usulü ile, Acemi toplamak hakkında muhtelif fikirler vardır. Bazı müverrihler, devşirme usulü ile asker toplamak (İkinci Murat) zamanında başladığını iddia etmektedirler. Halbuki hazine evrakında çıkan (fi 5 rabiülâhır 976) tarihli bir vesikanın içinde : «Haliya bina olunan dört pare hassa gemiye üç yüz nefer Acemi oğlan lâzım olmağla - ulûfesiz oğlanlardan üç yüz nefer oğlan yazılıp ilah..» diye kaydolunduğunu Ahmet Refik bize haber vermektedir.

Türklerde ilk asker, atlı sınıftı. Yaya sınıfı sonradan kurulmuştur. Türkler Karacahisarı, Beyşehri, Bursayı atlı sınıfla zaptettiler. Avrupaya geçenler de bu Türk atlılarıdır. Edirneyi de bunlar almışlardır. Fakat Hüdavendigâr Murat bu zaman, devşirme usulü ile Yeniçeri ocağını da kurmuştu. Fakat bunların adetleri o zaman pek azdı. Niğbolu muharebesinde tahminen 1000 kadar Yeniçeri vardı. Bundan anlaşılıyor ki, Niğbolu muharebesinde devşirmelerin kuvveti, asıl Türk kuvvetinin yirmide biri kadardı. Türk ordusunun adedi bu muharebede (20,000) idi. İlk Türk fütuhatı tamamen Anadoludaki Türk kuvveti tarafından kazanılmakta idi. Birinci Kosova meydan muharebesinde, Niğboluda, Ankara muharebesinde, Mehmet Çelebi zamanında Yeniçeriler vardı. İkinci Murat devşirme usulünü kuvvetlendirmiştir. Yoksa yeniden ihdas etmemiştir.

İşte Türk ordusunun yaya sınıfı ve bilhassa hassa askerini teşkil eden (Yeniçeriler), Birinci Muradın ihdas ettiği devşirme usulü ile Acemi oğlanlar toplanmak suretile meydana getirilmiştir.

Atâ tarihinin birinci cildinde (Acemi oğlanlar) hakkında şu malûmat vardır: «Orhan Gazi ilk Osmanlı parasını bastırdığı esnada, hıristiyan çocuklarından (Gönüllü), (İşkenci), (Piyade) yazılmasını ve askeri bir mektebe alınarak askerlik öğretilmesini emretmiştir. Gayri müslim evlâtları iki üç senede bir devşirme usulü ile toplanıp sarayı hümayûn ve Acemi oğlanları kışlalarına verilmiştir. Acemi oğlanların toplanmasında ve biyelerinde en fazla hizmeti görülen, ilk fa olarak icat eyledikleri rikâptarlık memuriyetinde bulunan (Molla Ayas) bey olmuştur. Acemi oğlanları kışlalarında yetiştikten sonra Yeniçeri, sipahi, silâhtar, bölükâtı erbaa tâbir olunan ulûfeciyan-ı yemn ü yesar, gurebay-ı yemn ü yesar ve gureban bölüklerine verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kışlalarda tahsil edenlerin liyakatlerine göre memuriyetlere derece, derece geçmeleri de kabul dilmiştir. Devşirme usulünün faydaları hakkında: «Gayri müslim tebaayı taltif etmek, ehli islâmın adedini çoğaltmak, askerliğe hariçten başkalarının girmemesini temin etmek maksadile bu usul konulmuştur.» şeklinde malûmat mevcuttur; fakat Acemi oğlanların toplanmasına ancak Murat Hüdaven digâr, zamanında başlanılmıştır. Acemi oğlanlar, başlarına tepesi sivri ve kırmızı ve alt tarafı beyaz ve şişkin bir külâh ve arkalarına kırmızı cüppe ve bacaklarına dökme mavi şalvar ve ayaklarına da kırmızı yemeni giyerlerdi.

Acemi oğlanlar ocaklarında yetiştikten sonra çıkma âdeti mucibince Yeniçeri kışlalarına gidince delikanlı ve güzel olduklarından bunlara (Civelek) adı verilirdi. Yani (Yaver) demektir. Civelekler mutfakta aşçı başı maiyetine yamak olarak verilirdi. Pek az sokağa çıkarlardı. Ve sokağa çıktıkları zaman, bazı münasebetsiz adamlar tarafından kendilerine lâf atılmaması için yüzlerini bir saçak peçe ile örterlerdi. Fakat gene, gözleri peçenin arasından pırıl, pırıl parlamakla, bu genç ve güzel çocuklar mahbupperestlerin gözünden kaçmazdı. Civelekler külâhlarının üstüne çaprastvari bir sarık sarıp arkalarına kırmızı salta, bacaklarına mavi şalvar ve ayaklarına da kırmızı yemeni, bellerine de madeni bir kemer bağlarlardı. İşte devşirmeler, Pençik, Acemi oğlan, Civeleklikten sonra Yeniçeri, yani Padişahın hassa askerleri, kapı kulu olurlardı.

İşte bu suretle Türkler hıristiyan çocuklarını almış ve müslüman yaparak Türk ordusunda asker olarak yetiştirdikten sonra, saray hizmetlerinde ve ordularında hizmet ettirmek suretile, cihana hâkim olmuşlardır. Bu usulü de dünyada ilk defa meydana getiren Türkler olmuşlardır.

Enver Behnan ŞAPOLYO

İtizar:

Münderecatımızın çokluğundan bu sayımızda (Çocuk Adam) tefrikamızı neşredemedik. Özür dileriz.

GURBET YOLUNDA

«Elimde kopuzum dilimde derdim,
Ben gurbet eline böyle giderdim.»

İnce bir dumandır yas yollarımda,
Bir yanık türküdür ses yollarımda,
Gel, rüzgâr; durmadan es yollarımda.
Gün biter, yıl biter, bitmez bu yol
Kıvrılıp sılaya gitmez bu yollar..

Bakışımda keder, gözlerimde yaş,
Gece ay, ve gündüz gölgemdir yoldaş,
Ufukta: ne bir dost ne bir arkadaş;
Sadece derdimi gizleyen yollar.
Ben gibi kalbleri sızlayan yollar..

Günün son sesleri ruha dolunca,
Yüce dağ başları benziyor tunca,
Işıklar eriyip akşam olunca :
Dinlenir, ufuktan ses duyan yollar.
Dağlara yaslanıp uyuyan yollar..

H. IŞIKLI

DEĞİŞİŞ

Geceden gündüze mi, gündüzden geceye
Yoksa bu malûmlardan yeni bilmeceye mi?

Nerde, o dostluğuna tapındığım akranlar?
Nerde, yer yatağına uzandığım o hanlar ?
Nerde, çifte koştuğum «Hoh!..» dediğim öküzler?
Nerde, kendi tarlama buğday ektiğim göz
Nerde, elimle meyva kopardığım bahçeler?
Nerde, o çeliğimi serbestçe geldiğim yer?
Beni oğlum diyerek okşıyan baba nerde?
Beni barındıran o samimî oba nerde?
Nerde, o sevgisine can veren sevgililer?
Nerde o kıymetler ki şimdi başıboş gezer?

Battı bu kıymetleri içine alan gemi,
Yerinde boy alıyor yeni kıymet âlemi...

Ya geceden gündüze, ya gündüzden geceye
Belki bu malûmlardan yeni bir bilmeceye

Hasan ÇETİNTÜRK

ÜMİTSİZLİK (1)

Bir gölgedir ancak hevesim şimdi uzakta
Bitkin düşüyorken yine yer yer kelebek
Hâlâ bu gönül ümmada, bilmem neyi bek
Yalnız gece.. ufkumda sabah olmıyacakta.

Gençlik dün olur artık o saçlardaki akta,
Hülya denilen şeyde de maziniz emeker.
Bir gölgedir ancak hevesim, şimdi uzakta
Bitkin düşüyorken yine yer yer kelebekler.

Bekler yine hicran, beni, her taze şafakta
Her gün yeni bir gam beni, hülyamı etekler
Boşmuş çekilenler, verilen bunca emekler
Gençlik de masalmış... yalnız yâdı dudakta
Bir gölgedir ancak hevesim şimdi uzakta.

C. TURAN

(1) Rondel.

H I K Â Y E

Kırık kanatlı Güvercin

Yazan : Kadri GÖKALP

Odamızın altı pencereli ikinci bir kapısı
a vardır. Kış günleri hiç açılmıyan bu
pı, yazın bir dakika olsun kapalı durmaz.
ıkü havalar ısınmıştır ve artık evin ha-
taraçasına çıkılabilir. Evet, çıkılır, fa-
t diğer evlerdeki gibi istirahat etmeğe de-
l, fazla olan eşyadan öteberiyi koymak

Bir kaç sene evvel somyalı bir karyola
ol sallanan taraçaya bir şey koymanın da
ıkânı yoktu. Nihayet, üç dört ayda bir
muhtelif yerlerini tamir ettirip ona bir
malı pantalon sağlamlığı veren, ev sahibi
ısını da tamire karar verdi. Mahallede
malllık, marangozluk, ev tamirciliği gibi
ha birçok işlerde ihtisas sahibi iki usta
çaya çıktı.

Çekiç, keser seslerini iki gün dinledik.
üncü gün taraça sallanmıyordu.

Böylece evde kullanılmıyan büyük bir
sır, ne zamandan kaldığı belirsiz boş bir
r sandığı, evin bütün boş sepetleri, üze-
e delik boruları bir iple bağlanan saç
ı, yırtık bir kaç çuval, kırık bir el kü-
ile paslanmış bir fener taraçada yer
lar. Ve ara sıra fırsat bulup ta her han-
bir delikten ziyalarını gönderen güneşten
ifade edebilmek ümidile çamaşır ipleri iki
fa gerildi.

Taraçaya güneş, hakikaten fırsat bulur-
uğrar. Zira evin ön kısmı gibi arka kısı-
ının üç yanı da kale gibi yüksek duvarlı
ikalarla çevrilmiştir. Açık olan tek ta-
ıfta bir yahudi kadınının taraçası vardır.
güneş öğleden sonraları saat dörtle beş
ası bu taraça aralığından bize kadar uza-
r. Fakat talihe bakın ki dul bir kadın
a madam çamaşırcıdır ve günün her saa-
nde bu taraçada mükemmel bir duvar va-
fesini gören erkek çamaşırları asılıdır. Hiç
neş görmiyen odamız bizi kanaatkâr ol-
ğa alıştırdığı için buna da şükrediyoruz.
r parmağını makineye kaptıran adamın
azık parmağım gitti — diye üzülmeyip, —
a bütün kolumu kapsaydı halim ne olur-
demesi gibi biz de: «Ya kiremitliği ta-
çamızla aynı seviyede olan ev biraz daha
sek olsaydı güneş görmek değil, mada-
taraçayı bile göremez ve göğe bir kuyu
ine düşmüş gibi bakardık. O zaman daha
ı iyi olurdu?» diye kendimizi teselli ettik.

Ben, bu evin kiremitlerine baktıkça gö-
bir kuyu içinden seyretmeğe razı olurum.

Gerek komşularda, gerek bizim evde
rtile oturmuş ve hâlâ oturmakta olanların
zlerinde ne kadar kırık, ne kadar dökük
varsa hepsi bu kiremitlerin üzerindedir. Yırtık bir don parçası mı istiyorsunuz? Oradadır. Kırık bir çocuk oyuncağı mı? Orada. İşinize yarıyacak uzunca bir tel mi? Uzaktan arsız bir kadın sırıtışını andıran asırlık kuzu kellesi mi? Tahta mı? Demir mi? Paslanmış bir beş kuruş mu? Ne isterseniz vardır. Bütün bunlardan daha berbat olan şeyler de var, fakat onları yazmayıp kedilerin temiz mahlûklar olduklarını iddia edenleri bizim taraçaya davet etmekle iktifa edeceğim.

Bu kiremitliğin üstü, bizim mahut taraça da dahil, kedilerin cirit attığı bir yerdir. Tüyleri dökülmüş uyuzlarından tutun da pencerelere bir arslan heybetile kurulan Van kedilerine kadar her cins kedinin uğrağı buradır. Sofralardan bir kemik parçası kapan kedi soluğu kiremitlerde alarak yemeğini rahatça yer ve olduğu yerde tembel tembel uzanarak tokluğun zevkini sürer. Gece yarısı iki babayiğit kedi arasında, bütün etrafı uyandıran feryatlarla, kavga burada başlar. Azgın mart kedileri karınlarını bu kiremitlere sürerek yanık feryatlarla, boş midelerinin derdine düşen erkekleri çağırırlar ve hepsi değilse de hiç olmazsa iki üç tanesi cılız döllerile taraçadaki yırtık çuvallar arasına yerleşirler. Temelli bir yeri olmıyan bu kediler önüne geldikleri yerde bir tekme yedikleri için yavrularının ekserisini ölü doğurur ve bunları kiremitler üstüne çekerek hakikaten temiz mahlûklar olduklarını ispat ederler. Diri doğmak talihsizliğine uğrıyanlar da erkek kedilere kurban olunca manzarada hiç bir değişiklik olmaz, tok karın zevkleri yine sürülür, kavgalar yine olur, martta karınlar yine kiremitlere sürülür.

Kedilerin seyrek görüldüğü mevsim kıştır. Hele kar yağarsa hiç görünmezler, kiremitlerin üstü de sırlı bir tabaka ile örtülür. Ne yazık ki kış günleri taraçadan istifade etmenin imkânı yoktur.

***

Kedilerin görünmediği soğuk, karlı bir kış günüydü. Sokaklarda fırtınadan göz açılmıyor, derece sıfırın altında yediye sekize kadar düşüyordu.

Sağlamlanan taraça o sene kömürlük olmuştu. Bu sebeple her sene olduğu gibi odanın altı pencereli kapısı hamurlu kâğıtlarla duvara raptedilmemişti. Akşam üzeri oradan kömür alan annem :

— Çocuklar taraçaya bir güvercin gelmiş... dedi.

Şimdiye kadar üzerinde kedilerden başka bir şey görünmiyen taraçaya bir güvercinin gelmesi bize biraz garip göründü. Hepimiz merakla bu yeni misafiri görmeğe çıktık.

Adi bir sokak güvercıniydi ba. Taraçanın yüksekçe bir yerinde iki kalas arasına büzülmüştü. Soğuktan kabarttığı tüyleri arasına başını saklamış, cansız bir kütle gibi hareketsiz duruyordu. Hepimizin merhamet damarları deprendi. Kızkardeşim bir parça ekmek içi alarak yere serpti.

— Şimdi iner, karnını doyurur.

Hakikaten biraz sonra güvercin taraçaya inerek ekmek kırıntılarını iştahla yemeğe başladı. O zaman yeni bir şey daha gördük: Güvercinin bir kanadı yaralıydı. Tüyleri düşük olan ön kısmında siyahlaşmış bir et parçası buzlu, rüzgârda titriyordu. Hemen bir parça daha ekmek verildi, fakat kapının açılmasından ürken güvercin kırık kanadını çarparak eski yerine uçtu ve bir daha inmedi. Sonradan yerdeki ekmeklerin yok olmasile indiğini anladık.

O gece yemekten sonra kahvesini içen babama güvercin anlatıldı. Alâkadar olduysa da biz gibi meraklanıp taraçaya çıkmadı. Yalnız biraz dalgın göründü ve uzun müddet öyle kaldıktan sonra anneme dönerek :

— Annenin öldüğü günü ve ölürken söylediklerini hatırlıyor musun? dedi.

Otuz beşle kırk iki buçuğun kaç ettiğini on beş dakikada hesap edecek kadar zayıf bir hafızaya sahip olan annem gözlerini tavana dikerek derin bir düşünceye daldı, biraz sonra mühim bir şey hatırlamış gibi gözleri parladı.

— Sahi, dedi, benim hiç te hatırıma gelmemişti ya.

Ve burunlarından çıkardıkları birer nefesle gülümsediler.

Meğer mahallede iyiliği ile şöhret alan büyük annemin ölümü sıcak bir yaz gününe tesadüf etmiş. Evin önündeki sundurmada son saatlerini yaşıyan kadın etrafına oğullarını, gelinlerini, torunlarını toplamış vedalaşır ve onların «Sen iyi olacaksın, daha iyi günlerimiz ilerdedir» gibi boş sözlerini dinlerken kırık kanatlı bir güvercin sundurma tahtaları arasına konmuş. İşte bu güvercine hayran hayran bakan büyük annem, galiba söyliyecek başka söz bulamamış: «Benim son saatlerim geldi. Artık gidiyorum. Eğer dedikleri gibi sahiden ölüler

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz)

dünyadaki insanları ziyaret ediyorlarsa ben de bu güzel güvercin gibi kırık kanatlı bir güvercin şekline girer, sizi ziyarete gelirim» demiş. Bu hesaba göre otuz sene evvel ölen büyük annem bizi ziyarete gelmişti.

— Saçma şey! diye güldüm.

Babam da burnundan çıkardığı bir nefesle tekrar güldü, fakat içine bir kurt düştüğü belli oluyordu. Yatacağı zamana kadar dalgın durdu. O gece büyük annem, annemin rüyasına da girince evde artık kimsenin şüphesi kalmadı. Bu, o idi ve cennetten geliyordu.

Ertesi gün bütün aile, bilâistisna, hamama taşındık. Dönüşte soba üstünde bir bakır daha sıcak su bulduk Aptes alacaktık. Annem babam müstesna hiç birimiz namaz kılmasını bilmiyorduk. Dolayısile aptes almayı da. Tariflerle bu işi güç halle yaparak odanın bir kenarında yer aldık. Babam Kur'anı alarak sesle okumağa başladı. Bize «Babanız Kur'an okurken siz de bir şeyler niyet eder, ara sıra da amin dersiniz» dediler. Dediklerini harfi harfine yapıyorduk. Yalnız altı yaşındaki kardeşim müstesna. Zira hem işin ehemmiyetini kavrıyamıyor, hem de hamam dönüşünde aldığı soğuğun tesirile duanın tam amin denecek yerinde:

— Hapşu, hapşuuu. diye şiddetle aksırıyordu.

İki gün sonra mahallede bizim misafiri duymıyan kalmadı. Evvelâ alt ve üst kattaki kiracılar haber alarak ziyarete geldiler, daha sonra etraf komşular ve nihayet uzak tanıdıklar.

Gelenler, dünyanın bir sarı öküzün boynuzunun ucunda olduğuna inanan, bir sürü cahil kadındı. Bir türlü meraklarını yenemiyor, en az üç dört defa taraçaya çıkıyorlardı. Her çıkışlarında açık kalan kapıdan dışarının buzlu havası içeri doluyordu. Hele kuytu bir yer bulup karnını doyuran güvercin neşelenip te acaip bazı sesler çıkarınca kapı dakikalarca açık kalıyor, oda dışarıdan farksız oluyordu. Fakat bunu takdir edecek insan nerede? Bu değerli misafir karşısında herkes kendini unutuyor, onun ötüşlerine cevapmış gibi ezberledikleri bir sürü dualar okuyorlardı.

Aksıran küçük şimdi öksürüyordu. Hem de adamakıllı. Bir öksürük nöbeti dakikalarca sürüyor, çocuğun yüzü moraryor, gözleri kanlanıyordu. Misafire izzet ikramdan çocuğun bu vaziyetini görmiyen anne ve babama içerliyordum, fakat bir şey söyliyemezdim. Çünkü dinsizin biriydim. Bunu biliyorlardı. Şimdi de bir şey söyliyecek olursam onların bu aziz hâtıralarına hürmetsizlik edeceğimden paylanmam yüzde yüzdü. Neredeyse yatağa düşecek olan çocuğun bu halinden cesaret alarak bir gün güvercine ekmek kırıntısı dökmekten dönen anneme meseleyi açtım.

— Anne, bu misafir bizde kaç gün kalacak?

— Belli olmaz ki.

— İyi amma..

— Amması ne? Yoksa canını mı sıktı?

— Değil anne. Ama gitse de biraz kendi işimize baksak. Görmüyor musun küçük hasta?

— Öksürüğü olduğunu biliyorum. Yalnız sen aklının ermediği işlere karışıp boş yere günaha girmesen olmaz mı?

Daha fazla söyliyemedim. Ona, bunun âdi bir sokak güvercini olduğunu, kopuk sokak çocuklarının bunları taşla vurup yediklerini, yaralanıp ta canlarını kurtaranlarının kuytu bir yere sığındıklarını anlatamadım. Taraçada hemen her zaman bir ziyaretçi olduğu için güvercini yakalayıp başını gövdesinden ayıramadım. Elimden gelen bu son çareye bile baş vuramadım.

Nihayet çocuğun hararetinin artıp yatağa düşecek kadar halsizleşmesi anneme, misafir geleli beri adeta unuttuğu annelik vazifelerini hatırlattı. Gripinler yutuldu, ıhlamurlar içildi, boğaz sarıldı ve yere daimi bir yatak serildi. Çocuk hastalanmıştı.

Misafiri ziyarete gelenler biraz da hastanın yanında oyalandılar. Fakat burada da yeni bir hususiyet görüldü. Ben şimdiye kadar hastanın baş ucunda hastalıktan başka bir mevzua dair konuşulduğunu görmedim, işitmedim de. Gelenler hastayı teselli eder, kuvvet verici sözler söyler, ilâç tavsiye eder, bizde ise tam aksine :

— Ah maşallah bir şeyciği yok yavrunun. Bahsanıza yüzü domates gibi kırmızı.

Deyip yine güvercinden, cennetten, rüyalardan bahsettiler. Hattâ cennet mekânı ziyaret esnasında kapı yine açık durdu.

Bütün Kur'anı ezber bilen babamın sofu bir adam olduğunu biliyordum, fakat bu kadarını asla. Ben, gece gelişinde çocukla alâkadar olacağını, bir doktora müracaat edeceğini zannederken o, kapıdan içeri girer girmez :

— Kadın, pazara mevlidimiz var! dedi.

Aman Allahım bunun sonu nereye varacaktı. Dayanamadım :

— Baba mevlidi bir iki hafta sonraya bıraksak?

— Sebep?

— Çocuk biraz hasta da..

— Çocuk mu hasta? Benim arslan gibi oğlum hastalanmaz.

Diyerek çocuğu yatağından kaldırdı, gözlerine perde inmiş gibi onun sarı yüzünü, kansız kuru dudaklarını görmeden, iki tarafa sarsıl, okşadı. Bu enkizisyona daha fazla tahammül edemeyip odama çekildim.

Mevlit günü oda, tahmin edilen vakitten bir iki saat evvel doldu. Tabiî gelenler evvelâ cennet misafirini ziyaret ettiler. Şükür çocuk orada değil, diğer küçük odaya nakledildi. Gelen kadınların ayakkabılarının, mantolarının, boş çantalarının konduğu yere. Buranın diğer odadan farkı kalabalık olmamasıydı. Soğuk meselesine gelince ayniydi. Zia mevlidin sonuna kadar gelenler olduğu gibi çocuklu kadınlar da çocuklarını burada bıraktılar, kapı durmadan açıldı. Üstelik soba yerine küçük bir mangal yanıyordu.

Bir gelinle kaynanadan ibaret olan mevlitçiler o gün akşama kadar yanık seslerle dualar okudular. Kıymetli ölüleri olan yazdırdıkları mersiyeleri okuttular. Başlarına örttükleri yemenilerle yapma bir sofuluk oyununa girişen genç kızlar, yüzlerini mendillerile kapattılar ve ağlar gibi yaparak bol bol güldüler. Nihayet ev boşaldı. Kardeşimle yakın bir mezara bir mum gönderen annemin bütün vazifelerini gördüğünden içi rahatladığı vakıt, çocuk otuz dokuz kırk derece arasında yarı baygın bir haldeydi.

Ev en sonra hakikati görebilmişti. Çocuğun hayatı tehlikedeydi. Ertesi gün babamın ilk işi bir doktora koşmak oldu. Bu doktor reçetesini yazdıktan sonra Allah'tan ümidi kesmenin doğru olmadığını söyledi. İkinci gelen içerde bir şey söylemediyse de kendisini teşyi ederken dış kapıda durarak bir sır tevdi edermiş gibi hafif sesle bana münevver bir çocuk olduğumu, metîn olmam lâzım geldiğini, zira soğuk, çocuğun köpüciğerlerini harap ettiğini ve daha şimdiden kendimle evi bu gelecek felâkete karşı hazırlamamı söyledi.

O dakika yalnız doktorun gözlerindeki parıltıyı görebiliyordum. Başka hiç bir şey. Bu, kaç dakika sürdü bilmiyorum. Yalnız kendime geldiğim zaman taraçayı yıkmayı, güvercini parça parça etmeyi istediğimi hatırlıyorum. Vaziyetlerimden evin hakikaten anlıyacağını düşünerek çaresiz odama çekildim.

Güvercin hâlâ yerindeydi. Hem itibarda eksilmiş değildi. Benim yapamadığımı başkaları da yapabilir ve onu hakikaten cennete gönderirlerdi, fakat fırtına durduğu, kar yağmadığı halde onlar görünmediler. Gündüz bile gözleri parlıyan toramanlar, açlık kuyruklarına saldıran Van kedileri görünmediler. Onlar, aralarına düşen bu kebabı kaçırmazlardı. Ne yazık artık hepimiz aç kaldık.

Havaların yine normal seyrini takip ettiği bir gün felâket çattı. Annemin feryadı evi inletti. Misafiri merakla seyreden komşular bu sefer de geldiler. Odaya en son ben girdim.

Küçüğün ne ateşi, ne öksürüğü ne istırabı kalmıştı. Her tarafı bir mum gibi sarı ve hareketsizdi.

Artık daha fazla tahammül edemedim. Hemen taracaya çıktım, fakat kırık kanat güvercin yerinde yoktu.

***

Çocuğun ölümüne bu güvercinin sebep olduğunu evde bir türlü anlatamadım. Yalnız babam galiba anladı.. Çünkü o günden sonra üzerine, güvercinin ilk geldiği gece gibi, bir dalgınlık çöktü ve «Yazık etti» der gibi hep burnundan çıkardığı kesik nefeslerle gülümsedi. Göz yaşlarını bir türlü zaptedemiyen anneme ise meseleyi açtığımda:

— Öyle söyleyip te boş yere günaha girme oğlum. O güvercin hakikaten büyük annenin ruhu idi. Çocuğun öleceği ona malûm olduğu için geldi. Onun uçan ruhuna, cennete rehberlik etti... dedi. **Kadri GÖKALP**

İKTİBASLAR :

Türklük Dâvası

Yazan : **Mahmut Esat BOZKURT**

Birkaç gün önce, Millet Meclisinde bir soruya muhatap olan Hariciye Vekilimiz, Türkçülüğümüzün sınırlarını bir kere daha çizmek zorunda kaldı. Bir kere daha diyorum; çünkü Büyük Parti, Türklük prensipimizi Atatürkün sağlığında tesbit etmişti.

Prensip şudur:

«Millet; dil, kültür ve mefkûre birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği içtimai ve siyasi bir bütündür.

«Parti, terakki ve inkişaf yolunda ve beynelmilel temas ve münasebetlerde bütün muasır milletlere müvazi ve onlarla bir ahenkte yürümekle beraber, Türk içtimai heyetinin yukarıda izah olunan mânada hususi seciyelerini ve başlı başına müstakil hüviyetini mahfuz tutmayı esas sayar.»

C. H. Partisinin milliyetçilik prensipi bu kadar açık, bu kadar kavrayışlıdır.

Millî Şef ise, bu prensipi birçok beyanlarile, birçok defalar izah ettiler:

«En büyük harikamız, en yüksek şerefimiz Türk olmaktır» yolundaki vecizelerini bu yolda anabiliriz.

Başvekilimiz Saracoğluna gelince, o da gerek Mecliste, gerek son Kurultayda bir yolunu bularak, bu konuya avdet etmek lüzumunu duymuş ve :

«Türküz. Türkçüyüz ve her gün biraz daha Türkçü olacağız» gibi güzel sözler söylemiştir.

Bu kadar da değil.. Türk milliyetçiliği prensipi, ana kanunumuzun ikinci maddesinde yer almış:

«Türkiye devleti milliyetçidir.»

Prensipini benimsemiştir.

Bütün bunlardan sonra, Menemencioğlunun son beyanatı, prensipi tekrarlamaktan başka bir şey olmadığına göre, her hangi bir zor karsısında bulunduğunu sezmemek imkânsızdır.

Çünkü:

Türk olduğumuzu, Türk milliyetçileri olduğumuzu, devletimizin en büyük vasfının Türklük olduğunu bilmiyen yoktur. Bu böyle iken Hariciye Vekilimizin son sözlerinin anlamı bundan başka ne olabilir?

Olsa, olsa soruyu karşılıksız bırakmamak!.

Fakat bir kitap çıkabilir. Bir makale yazılır. Bunlarda Türkçülük yapılır. Diğer bir kitap çıkartılır. Bir makale yazılır. Bunda da sosyalistlik yapılır. Daha başka bir kitap veya makalede; nazilik, faşistlik lâfın kısası çeşitli meslekler müdafaa olunabilirler. Bunların her çıkışında, hükûmetin milliyetçiliğimizin sınırlarını çizmek zorunda kalması, doğrusu başa çıkılır şeylerden değildir.

Meselâ :

Yarın da ben çıksam, alabildiğine demokrasi müdafaası yapsam, bunun da sınırları izah zorunda kalınacak mı?

Çünkü bu da bir parti ve ana kanun prensipidir.

Bu da bir kürsü meselesi olacak mı?!

Bunun için gerek soru sahibinin ve gerek beyanatta bulunan Hariciye Vekilimizin, bir kitap yüzünden çekdikleri sıkıntıya, verdikleri emeğe ben kendi hesabıma üzüldüm.

***

Biz, demokrat bir devlet ve bir hükûmet sistemini kendimize mal etmiş bulunuyoruz. Hattâ bundan da fazla bir şey.. Türk o cihetiyeti itibarile demokrattır.

Söz, yazı, kanun çerçevesi içinde serbesttir. Bizde her şey söylenebilir. Her şey yazılabilir. Yeter ki; söyliyen, yazan icabında kanun huzurunda hesap verebilsin. Gelemediğimiz bir şey varsa, hesapsızlıktır.

Her hangi bir vatandaşın milliyetçiliği, Partinin kabul ettiği milliyetçilikten ileri veya geri olabilir. Nitekim böylelerine de tanık oluyoruz. Fakat bundan, Parti veya hükûmet neden mesul tutulsun?

Diğer bir vatandaş; komünistlik veya nazilik yahut faşistlikten dem vurabilir Bunları görüyoruz. Fakat bunun Parti veya hükûmet politikasını ilgilendirecek cihet neresidir?

İşte anlamadığım noktalar?!

Bizim memlekette bütün bunlar yazılır ve söylenebilir. Nitekim yazılıp söylenmekte ve okunmaktadırlar. Kitabevlerinin vitrinlerine bakınız.. Komünistliğe, sosyalistliğe, naziliğe, demokrasiye dair tümen tümen kitaplar görürsünüz.

Meselâ :

Ben, K. Marx'ın; (Kapital) ini vesair eserlerini, A. Hitler'in; (Kavgam), (Mezhebim), (Hareket) adındaki kitaplarını, farmasonluk yazılarını ya Ankarada, yahut İstanbulda hep Haşetten aldım. Hâlâ satılıyorlar. Nazım Hikmet'in ateş saçan komünist şiirlerini, meselâ (Kafatası) nı, (Gece Gelen Telgraf) ını bizim kitapçılarda buldum. Hâlâ da satılıyorlar. Eğer milliyetçilikte ileri gidiliyor, diye hükûmete soru sormak, hükûmet te bunu bize izah etmek zorunda ise, ihtilâli yapan Büyük Partinin programile, hükûmetin politikasile ve nihayet ana kanunumuzla, kanunlarımızla taban tabana zıt olan bu yazılar için neden susuyoruz?

Fakat hükûmet ne yapsın?

Bunları hep sustursun mu?

O halde, yazı hürriyeti nerede kalır?!

Nihayet birinin komünistlikten, naziliklen, bilmem mahkemelerde yerli yersiz farmasonluktan bahsetmesine ses çıkarılmıyor da meselâ, yarın benim :

«Ben Türküm, milletim, milliyetim Türktür. Varım yoğum ona feda olsun.»

Demekliğim neden fırtınalar koparıyor?!

Ve neden bu öz Türkler memleketinde, Türklüğü müdafaa edenlere, yabancılara satılmış denebiliyor?

Ayni töhmet, töhmetlendirenlerin kendilerine çevrilemez mi?

Milliyetten bahsedenlere karşı bu kadar telâşa hacet ne?

Ve milliyet hilâfı yazılara karşı sükût ne?!

Hattâ, teşvik ve takdir ne?! Neden bunlara karşı bir şey yazılmıyor?

İşte C. H. Partisinin ilk üyelerinden biri sıfatile tekrar ediyorum ve tekrar etmekle en büyük vicdan hazzını duyuyorum:

Türküm ve yalnız Türklük için yaşıyorum. O kadar ki, Türk olmasaydım, kendimi dünyanın en bahtsız adamı sayardım..

Milliyetimle övünmek, onu her milliyetten üstün tutmak benim tabiî bir hakkımdır. Başka milletler de kendilerinki ile övünebilirler. Zaten övünüyorlar da.. Bu da onların hakkıdır. Benimki bana, onlarınki de varsın kendilerine kutlu olsun.

***

Bence, sayın soru sahibinin hükûmetten soracağı şu idi:

«İleri milliyetçilik yapanların yabancı devlet hesabına çalıştıkları söyleniyor. Doğru mudur?

Evet ise, «kanuna niçin teslim edilmediler?»

Hayır ise, «teşekkür» olmalı idi.

Bundan başka türlü bir soruya Hariciye Vekilince verilecek karşılık şu olabilirdi:

«Bizde söz ve yazı kanun dairesinde serbesttir.»

Lâfın kısası:

Bu yeni şeylerle uğraşmak Partiye ve Cümhuriyet Müddeiumumiliğine düşer. Parti programı dışına çıkan Partili ise, tüzeye göre muamele görür. Kanunlara aykırı hareket edilmiş ise, Cümhuriyet Müddeiumumiliği aykırı hareket edenin yakasına yapışır. Bu kadar.

Şu kanaatimi bir kere daha tekrarlıyayım ki :

Türk ihtilâlinin en büyük verimi, yukarıya kaydettiğimiz Parti prensipidir:

Türk milliyetçiliğidir.

Dirimiz de, ölümüz de Türkündür.

Ankara. 9/7/1943

Mahmut Esat BOZKURT

— Yeni Sabah'tan —